

DOI 10.32874/SHS.2025-20

O ovirah v integracijskem procesu priseljencev v Mariboru: emski zorni kot

Mojca Marič

Dr., asistentka
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo
Koroška cesta 160, SI– Maribor, Slovenija
in Slovensko narodno gledališče Maribor
Slovenska ulica 27, SI– Maribor, Slovenija
e-naslov: mojca.maric@um.si

Vesna V. Godina

Dr., izredna profesorica
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo
Koroška cesta 160, SI– Maribor, Slovenija
e-naslov: vesna.godina@um.si

Izvleček:

V članku je predstavljeno, kako priseljenci v Mariboru razumejo svojo priselitev v Slovenijo in razloge zanjo ter kako ocenjujejo svoje življenje v Sloveniji ter lastno integracijo v slovensko družbo. Skozi analizo zbranega terenskega gradiva so skozi natančno predstavitev in analizo treh poglobljenih polstrukturiranih intervjujev – eden je bil izveden z beguncem, eden z ekonomsko priseljenko in eden z ljubezensko priseljenko – predstavljeni njihovo dožemanje lastne integracije v slovensko družbo ter ključne ovire, ki jih ne glede na različne države, iz katerih prihajajo, izkušajo kot skupne. Te ovire zadevajo jezikovno integracijo, ekonomsko integracijo in zaposlitev, socialno integracijo, dostop do informacij, diskriminacijo ter biološki in kulturni rasizem.

Ključne besede:

socialna in kulturna antropologija, antropologija migracij, antropologija postsocializma, Slovenija, migracije, integracija, begunci, ekonomski migranti, ljubezenski migranti

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Maribor, letnik 25 (2025), št. 3, str. 889–938, 135 cit.

Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Uvod

Namen pričujočega članka je predstaviti ovire integracije različnih tipov priseljencev – ekonomskih priseljencev, beguncev, ljubezenskih priseljencev – v Mariboru in okolici, in sicer tako, da bodo te ovire predstavljene z emskega zornega kota.¹ V ta namen bo v članku podrobneje predstavljen etnografski material, ki je bil s strani prve avtorice zbran med različnimi tipi priseljencev v Mariboru in okolici od leta 2015 do leta 2025 z antropološkim terenskim delom, v katerega sta bili vključeni metoda delnega opazovanja z udeležbo in izvedba polstrukturiranih intervjujev. Na ta način je bilo zbrano gradivo o tem, kako sami priseljenci vidijo svoje lastne migracije, vzroke za njih, svoje življenje v Sloveniji in še posebej v Mariboru, kako sami razumejo in doživljajo lasten proces integracije v slovensko družbo ter katere so po njihovem mnenju ključne ovire integracije priseljencev v Sloveniji in Mariboru. Razumevanje procesa integracije z zornega kota samih priseljencev se zdi ključno zato, ker brez njihovega razumevanja integracije in problemov, ki se na integracijo priseljencev vežejo, ni mogoče načrtovati in izvajati uspešne integracije priseljencev v slovensko družbo, in zato, ker material o razumevanju integracije in z njo povezanih problemov z zornega kota priseljencev predstavlja originalni zgodovinski material, ki je lahko uporaben v različnih družboslovnih in humanističnih raziskavah ter razpravah v različnih družboslovnih in humanističnih vedah. Kot takega ga nameravamo v pričujočem članku tudi predstaviti. Zato bo ključni del članka predstavitev ključnih delov intervjujev raziskovanih priseljencev, kar nama bo omogočilo, da z njihovimi besedami, skozi njihove oči in skozi njihovo kozmologijo predstaviva ovire njihove integracije v Mariboru.²

To pomeni, da je članek metodološko in epistemološko zavezan osnovnim principom socialne in kulturne antropologije, kar pomeni, da bo med drugim upoštevan princip epistemološkega pluralizma, brez katerega različnih emskih zornih kotov priseljencev, ki so se v Slovenijo priselili iz različnih družb in so pripadniki različnih kultur, sploh ni mogoče razumeti.³

¹ V socialni in kulturni antropologiji se že vse od terenskega dela Malinowskega loči t. i. emski (zorni kot raziskovancev) in t. i. etski zorni kot (zorni kot raziskovalca). Malinowski je že leta 1922 v *Argonavtib iz Zabadnega Pacifika* (prim. Malinowski, *Argonauts of Western Pacific* (London, 1992)) kot cilj antropološkega proučevanja postavil sintezo zornega kota raziskovalca in raziskovancev. Poimenovanje emsko-etsko je v antropologijo uvedel ameriški antropolog Marvin Harris. Več glej: Mike A. Morris, *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology* (Oxford, 2012), str. 80 (dalje: Morris, *Concise Dictionary*); Thomas Barfield, *The Dictionary of Anthropology* (Oxford, 1999), str. 148 (dalje: Barfield, *The Dictionary*).

² Kozmologija je v socialni in kulturni antropologiji "študij univerzuma ali njegovega konkretnega kulturnega modela" (Morris, *Concise Dictionary*, str. 51; prim. še Barfield, *The Dictionary*, str. 86–88). V tekstu uporabljava drugo navedeno razumevanje kozmologije.

³ Več o epistemološkem pluralizmu glej Nigel Rapport, *Social and Cultural Anthropology. The Key Concepts* (London, New York, 2014), str. 162–167 (dalje: Rapport, *The Key Concepts*). Epistemološki pluralizem

V okviru proučevanja migracij je proces integracije široko proučevan proces tudi zato, ker so migracije v vseh družbah in v vseh zgodovinskih obdobjih prisoten družbeni in zgodovinski pojav. Zato so tudi socialni in kulturni antropologi "že dolgo zainteresirani za migracijske procese".⁴

V sodobnem svetu gre, ko govorimo o migracijah, za trajne ali začasne premike ljudi v okviru ene države ali preko državnih meja, ki imajo različno trajanje, obliko in vzroke (na primer kulturne, družbene, individualne, ekološke itd.). Migracije vplivajo na kulturo in družbo, v katero priseljenci prihajajo, saj se s priseljevanjem spreminja socialna, kulturna, ekonomska in demografska struktura v ciljni državi oziroma družbi.⁵ Po drugi strani pa imajo migracije usodne posledice za priseljence, saj na njihovi strani proizvajajo fenomen brezdomstva, ki je v socialni in kulturni antropologiji pogosto proučevan fenomen.⁶

V sodobnem svetu se v zadnjih desetletjih pretok ljudi, blaga, idej in podob večja.⁷ Razlogi za to različni. Po eni strani migracije pospešujejo pogodbe med različnimi nacionalnimi državami ter nacionalnimi in nadnacionalnimi skupnostmi (npr. prost pretok delavcev v EU), po drugi strani pa migracije pospešujejo logika delovanja neoliberalnega kapitalizma, razvoj tehnologije, možnosti potovanja idr.⁸ Vedno več ljudi zapušča svoje domove tudi zaradi oboroženih spopadov, vojne, revščine, lakote, družbene neenakosti, pomanjkanja služb, zatiranja, kršenja človekovih pravic, klimatskih sprememb, strahu pred preganjanjem, političnega prepričanja, pripadnosti določeni veri, rasi, socialni skupini, narodu.⁹ Takšni posamezniki pridobijo status begunca ali osebe s subsidiar-

se veže na antropološko vedenje, da v proučevanju metapozicija ne obstaja in da ljudje, pripadniki različnih družb in kultur, vidijo ista dejstva, fenomene, probleme praviloma različno. Antropologija v tem dejstvu ne vidi problema, ampak – kot veda – kot veda, ki je "najbolj humanistična med vsemi družboslovnimi vedami, najbolj komparativna med vsemi humanističnimi vedami" (Rapport, *The Key Concepts*, str. 162) –, svojo lastno prednost in specifičnost svojega znanja, poznavanja in razumevanja problemov.

⁴ Rapport, *The Key Concepts*, str. 204.

⁵ Prim.: Stephen Castles in Mark J. Miller, *The Age of Migration: International Movements in the Modern World* (London, 2003); Jernej Mlekuž, *ABC migracij* (Ljubljana, 2011).

⁶ Več glej: Rapport, *The Key Concepts*, str. 204–212.

⁷ Prim.: Thomas H. Eriksen, *Majbni kraji, velike teme* (Maribor, 2009) (dalje: Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*), str. 346.

⁸ Prim.: Heide Castañeda, "Anthropological Approaches to Migration and Health", v: *A Companion to Medical Anthropology*, ur. Merrill Singer in Pamela I. Erickson (New York–West Sussex–Oxford, 2022), str. 230–245; Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 351.

⁹ Prim.: Natalija Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi: ovire in priporočila.", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 49, št. 1–2 (2009) (dalje: Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi"), str. 54.

no zaščito.¹⁰ Migracije se tudi vedno bolj nadzirajo v smislu odprtih meja za eno skupino in zaprtih za drugo.¹¹

Delovni migranti so na primer že vpeti v globalni kapitalistični sistem in v neoliberalne tržne politike, saj so se pripravljani vključiti v mezдно delo zunaj svoje države.¹² Njihov položaj je razumljen na različne načine. Pomemben del javnosti jih pogosto dojema kot "nujno zlo" (opravljajo nujna dela, ki jih domače prebivalstvo ali noče opravljati ali pa med tem prebivalstvom ni dovolj posameznikov za opravljanje določenega dela), a so hkrati grozeč, tuj element. Tisti, ki gledajo bolj s humanitarne perspektive, vidijo njihov položaj kot izkoriščanje: praviloma so premalo plačani (tako za intelektualno kot za fizično delo), preveč delajo, nimajo nekaterih pravic.¹³ Sami pa svoj položaj pogosto vidijo

¹⁰ Poimenovanje begunec se po 1. členu *Ženevske konvencije* o statusu begunca iz leta 1951 uporablja kot pravni termin v pomenu preseljene osebe, ki išče varnost v drugi državi. Republika Slovenija je pravno gledano kot država podpisnica in članica EU dolžna nuditi mednarodno zaščito tistim posameznikom, ki zaščite niso deležni v državi njihovega državljanstva. V Sloveniji je od jeseni 2015 politika do beguncev temeljila na razlikovanju med *migranti* in *begunci*. Vrečer v "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi" (str. 54) predlaga zamenjavo poimenovanja begunec s *prisilni priseljenec* (gre za širši koncept, ki poleg beguncev vključuje še prisilno razseljene osebe, ki so ostale v svoji državi), hkrati pa se koncepta begunec drži konotacija "pasivne žrtve" (begunci iz njene raziskave iz Bosne in Hercegovine niso želeli biti tako poimenovani, razen ko so se sklicevali na pravice, ki jim pripadajo). Podobno ugotavlja sami: intervjuvanci se poimenovanju begunec izogibajo zaradi negativnih izkušenj in osamitve (za več glej *Intervju št. 1*). Rapport v *The Key Concepts* (str. 206) izpostavlja, da poimenovanje izdaja bolj razlike v vrednotenju in orientacijah ter razlike v strategijah ukvarjanja z migracijami kot pa razlike v samih procesih migracij različnih posameznikov in skupin. Prisoten je trend zmanjševanja begunske zaščite, ki se začel v 90. letih 20. stoletja. Po koncu hladne vojne begunci na Zahodu ne predstavljajo več moralnega kapitala, zato so večkrat deležni statusov, ki nudijo manj zaščite kot jo predvideva *Ženevska konvencija*, npr. statusa subsidiarne zaščite (Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 55). Uveljavlja se pozabljanje *Ženevske konvencije*, sklicevanje le na človekove pravice, podpisovanje bilateralnih sporazumov (ki omogočajo državam vrnitev prisilno priseljenega v državo, s katero je podpisala sporazum, ne glede na to, ali je življenje slednjega tam varno) in zapiranje v zbirne centre do konca postopka pridobitve azila (Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 56). Problem je tudi *Dublińska konvencija*, po kateri mora prosilec za azil zaprositi na območju prve varne države, v katero vstopi – če tega ne stori, ga druga država vrne v prvo državo, čeprav ta morda ni vedno varna ali vsaj občasno krši človekove pravice (Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 56). Situacija se je še poslabšala po 11. septembru 2001, ko se je povečal strah pred tujci, pred prosilci za azil in begunci (Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 56). So pa begunci in prosilci za azil poleg moralne panike in krepitve meja povzročili razvoj številnih novih ukrepov in iniciativ, ki imajo potencial izboljšati integracijo za vse priseljence, čeprav v praksi do teh izboljšav še ni prišlo (Sanja Cukut Krilič in Martina Bofulin, "Migranti in dostop do informacij: Vloga novih tehnologij v procesu integracije v Podonavju in širše", *Glasnik slovenskega etnološkega društva* 59, št. 2 (2019) (dalje: Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij"), str. 61, 68). *Ženevska konvencija* je danes problematična zaradi zastarelosti, temelji na kulturni nezaupanja, prošnje pa se obravnavajo od države do države raznoliko.

¹¹ Prim.: Karen Fog Olwig, "Global Places and Place Identities Lessons from Caribbean Research", v: *Globalisation: Studies in Anthropology*, ur. T. H. Eriksen (London, 2003), str. 58–78.

¹² Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 351.

¹³ Raziskave glede dela priseljencev ugotavljajo prisotnost strukturne neenakosti in rasizmov. Migranti brez urejenih dokumentov kot najnižji na hierarhični lestvici zaposlenih praviloma trpijo zaradi najhujših oblik zlorab na delovnem mestu. Značilen je primer kmetijstva, ki je prežeto s potrebo po kratkotrajnih, začasnih in prekmarnih zaposlitvah mobilnih delavcev, kjer se ne upošteva njihovih

kot možnost boljšega zaslužka, ki ga vračajo domov v izvorno državo.¹⁴ Socialni in kulturni antropologi v zvezi z delovnimi migracijami izpostavljajo spremembe, ki jih te prinašajo za gostujočo družbo: Rapport tako govori o "kompleksnostih odnosov med delovnimi migracijami in (trenutnimi) socialnimi, kulturnimi, ekonomskimi in političnimi spremembami", Eriksen pa izpostavlja, da stalni dotok delovnih migrantov in beguncev v Evropo in Severno Ameriko ustvarja nove, trajne manjšine na teh območjih.¹⁵

Pogost dejavnik, zakaj se ljudje odločijo zapustiti svojo državo in migrirati, je v zadnjih letih tudi čisto oseben, intimen. Gre za ljubezenske priseljence, ki se za migracije odločijo zaradi čustvenih, ljubezenskih in seksualnih navezanosti, ki glede na kontekst zajemajo tudi ekonomske žrtve ali pridobitve.¹⁶ Koser ta tip migracij uvršča med socialne migracije, Caroline B. Brettell jih opredeljuje kot eno izmed oblik transnacionalnih družbenih polj, ki povezujejo kraje izseljevanja s kraji priseljevanja, D'Aoust pa izpostavlja, da čustva kot načini subjektivizacije povezujejo intimnost z državljanstvom, saj tehnologije ljubezni igrajo pomembno vlogo pri spodbujanju in uravnavanju določenih migracijskih tokov (na primer katere zakonske migrante država sprejema ali drži na razdalji), hkrati pa, četudi nenamerno, izzivajo politike in prakse, namenjene presojanju "resničnih" razmerij.¹⁷ Raziskave migracijo ljubezenskih priseljencev razumejo kot produkt dvostranskih pogajanj med obema partnerjema, ne kot odločitve izoliranega posameznika.¹⁸ Osredotočajo se na dejavnike ekonomske in strukturne neenakosti (višina dohodkov, možnosti zaposlitve v ciljni državi), pričakovanja glede spolnih vlog, boljšega dostopa do pogojev za ustvarjanje družine in otroštva ter moči med partnerjema.¹⁹ Ljubezenski migranti glede na svoj posebni

potreb – poudarek je na "potrebi" po njihovem delu. (Sanja Cukut Krilić in Duška Knežević Hočevar, "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 62, št. 2 (2022) (dalje: Cukut Krilić in Knežević Hočevar, "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu"), str. 70–71).

¹⁴ Eriksen, *Majhni kraji, velike teme*, str. 351–352.

¹⁵ Rapport, *The Key Concepts*, str. 204; Eriksen, *Majhni kraji, velike teme*, str. 3.

¹⁶ Prim.: Nicola Mai in Russell King, "Love, Sexuality and Migration: Mapping the Issue(s)", *Mobilities* 4, št. 3 (2009) (dalje: Mai in King, "Love, Sexuality and Migration"), str. 295.

¹⁷ Khalid, Koser, *Mednarodne migracije. Zelo kratek uvod* (Ljubljana, 2017) (dalje: Koser, *Mednarodne migracije*), str. 22; Caroline B. Brettell, "Marriage and Migration", *Annual Review of Anthropology* 46 (2017), str. 81–97; Anne-Marie D'Aoust, "In the Name of Love: Marriage Migration, Governmentality, and Technologies of Love", *International Political Sociology* 7, št. 3 (2013) (dalje: D'Aoust, "In the Name of Love"), str. 258–274.

¹⁸ Prim.: Martin Abraham in Nataša Nišič, "A Simple Mobility Gamefor Couples' Migration Decisions and Some Quasi-Experimental Evidence", *Rationality and Society* 24, št. 2 (2012) (dalje: Abraham in Nišič, "A Simple Mobility Gamefor Couples' Migration Decisions"), str. 168–197; Marcel, Erlinghagen, "Love in Motion: Migration Patterns of Internationally Mobile Couples.", *Population, Space and Place* 27, št. 2 (2020) (dalje: Erlinghagen, "Love in Motion"), str. 1–16.

¹⁹ Prim.: Abraham in Nišič, "A Simple Mobility Gamefor Couples' Migration Decisions"; Erlinghagen, "Love in Motion"; Mai in King, "Love, Sexuality and Migration"; Wilasinee Pananakhonsab, "Migration

eksistencialni položaj stalnega bivanja s partnerjem ali partnerko iz imigrantske družbe, s katero tvorijo stabilno socialno enoto, praviloma zakonsko zvezo ali družino, predstavljajo posebno skupino priseljencev, ki se po svojih potrebah in značilnostih v marsičem loči od drugih skupin priseljencev.

Ne glede na različne vzroke migracij pa je vsak priseljenec eksistencialno razpeto človeško bitje: je hkrati emigrant – torej človek, ki je zapustil svojo izvorno družbo in kulturo, ki ju pozna; in je hkrati imigrant – torej človek, ki mora živeti v družbi in kulturi, ki ju ne pozna (povsem), ki sta mu (vsaj deloma) tuji in neznani. Zato so v socialni in kulturni antropologiji priseljenci razumljeni kot posamezniki, ki prečkajo socialno-kulturne meje, kar pa je vedno povezano s posebnimi eksistencialnimi izkušnjami in izzivi, med katere sodijo intenzivno socialno in kulturno učenje, a tudi bolj ali manj intenzivno psihološko trpljenje.²⁰ Prečkanje socialno-kulturnih meja za priseljenca pomeni, da sta njegovo nativno razumevanje družbenih situacij in njegovo nativno obnašanje v družbenih situacijah v novi družbi vsaj deloma napačni in neuporabni. Zato mora priseljenec za svoje bivanje v novi družbi pridobiti nova znanja tako o družbi kot o sebi kot posamezniku. Ta znanja pridobi z intenzivnim in kompleksnim družbenim in kulturnim učenjem, ki je znano kot procesa resocializacije in akulturacije.²¹ Priseljenec mora skozi ta procesa pridobiti informacije o novi družbi in novih družbenih situacijah, o tem, kako bo v novih družbenih situacijah reševal svoje eksistencialne probleme (pridobil službo, našel stanovanje itd.), kako se bo v njih vedel, hkrati pa se mora naučiti kulture nove družbe in njenih ključnih elementov, izmed katerih je najpomembnejši jezik. Skozi procesa resocializacije in akulturacije se priseljenec vključuje v novo imigrantsko družbo in kulturo ter sčasoma postaja njen član.

To pomeni, da so ne glede na različne vzroke za preselitev v določeno državo vsi priseljenci ob prihodu v novo družbo soočeni s procesom integracije. Definicije integracije so številne in raznolike, dostikrat "nejasne, zabrisane", tudi subjektivne, sporne, kompleksne in celo problematične.²² Kot ugotavljajo Kwasi, Arku

for Love? Love and Intimacy in Marriage Migration Process", *Emotion, Space and Society* 31 (2019) (dalje: Pananakhonsab, "Migration for Love?"), str. 86–92.

²⁰ Prim.: Rapport, *The Key Concepts*, str. 206.

²¹ Resocializacija kot ponovna socializacija posameznikov v drugo in drugačno družbo od njegove matere družbe (prim. Stane Južnič, *Politična kultura* (Maribor, 1989) (dalje: Južnič, *Politična kultura*), str. 61. Akulturacija kot sprejemanje vsake druge in drugačne kulture od njegove matere kulture (Južnič, *Politična kultura*, str. 61). Primerjaj še Barfield, *The Dictionary*, str. 1.

²² Prim.: Mikkel Rytzel, "Writing Against Integration: Danish Imaginaries of Culture, Race and Belonging", *Ethnos: Journal of Anthropology* 84, št. 4 (2018) (dalje: Rytzel, "Writing Against Integration"), str. 678–697; Prim.: Alastair Ager in Alison Strang, "Understanding Integration: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies* 21, št. 2 (2018) (dalje: Ager in Strang, "Understanding Integration"), str. 166–191; Rinus Penninx in Blanca Garcés-Masareñas, "The Concept of Integration as An Analytical Tool and As a Policy Concept", v: *Integration processes and policies in Europe*, ur. Blanca Garcés-Masareñas in Rinus Penninx (Springer, Cham, 2016) (dalje: Penninx in Garcés-Masareñas, "The Concept of Integration"), str. 11–29.

in Bandauako, se jih najpogosteje uporablja v polju kreiranja politik do priseljencev in kot konceptualni okvir v znanosti ter stroki.²³ V literaturi se pojavljajo v treh smereh preučevanja: prva se osredotoča na spreminjajoče se vedenje in ideje priseljencev ter reakcije gostiteljskih družb nanje; druga obravnava proces naseljevanja s poudarkom na kulturno-verskih, socioekonomskih, političnih in pravnih vidikih; tretja pa presega nivo posameznih priseljencev in se ukvarja z institucionalnimi vidiki, kot so vzpostavitev priseljskih organizacij, institucij.²⁴

Kljub neenotnostim v definiranju integracije pa se večina avtorjev strinja, da gre pri integraciji za dvosmerne, večplastne družbene in kulturne procese vključevanja priseljencev v družbo sprejema na način, da priseljenci lahko v javni sferi prakticirajo svojo izvirno kulturo, gostiteljske države pa priskrbijo potrebno družbeno in institucionalno podporo.²⁵ Integracijo opredeljujejo multidimenzionalni procesi, ki vsebujejo družbene, politične, ekonomske, kulturne in identifikacijske vidike ter nastanek mirnih, deljenih socialnih odnosov, vrednot in praks, kjer se spoštujeta in prilagajata – vsaj teoretično – obe strani.²⁶ Priseljenci in država sprejema imajo drug do drugega tako pravice in obveznosti.²⁷ Rytzel opozarja, da je sam pojem vedno vpet v specifične nacionalne socialne imaginarije in bi moral biti kot tak raziskovan.²⁸

Ključni dejavniki, ki vplivajo na proces integracije, so: jezik, poznavanje zdravstvenega in izobraževalnega sistema, možnost pridobitve nastanitve, zaposlitve in informacij, ohranjanje in ustvarjanje socialnih mrež ter socialnega kapitala, duševno zdravje in diskriminacija, ki so med seboj kompleksno prepleteni.²⁹ V analizi integracije moramo upoštevati še različne faze integracijske-

²³ Kwasi Kutor, Godwin Arku in Elmond Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration, Why not Reconceptualize Integration as a Wicked Concept", *Comparative Migration Studies* 11, št. 9 (2023) (dalje: Kwasi, Arku in Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration"), str. 1–16.

²⁴ Prim.: Kwasi, Arku in Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration; Penninx in Garcés-Mascareñas, "The Concept of Integration".

²⁵ Prim.: Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*; Koser, *Mednarodne migracije*; Rytzel, "Writing Against Integration"; Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi"; Prim.: Lea M. Klarenbeek, "Reconceptualising 'Integration as a Two-Way Process'", *Migration Studies* 9, št. 3 (2021), str. 902–921; Kwasi, Arku in Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration".

²⁶ Prim.: Ager in Strang, "Understanding Integration"; Koser, *Mednarodne migracije*; Kwasi, Arku in Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration"; Susanne Wessendorf in Jenny Phillimore, "New Migrants' Social Integration, Embedding and Emplacement in Superdiverse Contexts.", *Sociology* 53, št. 1 (2018) (dalje: Wessendorf in Phillimore, "New Migrants' Social Integration"), str. 123–138.

²⁷ Prim.: Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 62; Koser, *Mednarodne migracije*; Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi".

²⁸ Rytzel, "Writing Against Integration", str. 680.

²⁹ Te dejavnike izpostavljajo številni avtorji, npr.: Ager in Strang, "Understanding Integration"; Barbara Beznec in Jure Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices: Slovenia Between Bordering and Inclusion", *Innovation: The European Journal of Social Science Research* 36, št. 2 (2023), (dalje: Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices"), str. 250–265; Cukut

ga procesa (prihod, nastanitev, stalno bivanje, državljanstvo).³⁰ Brettell opozarja, da se teorija v migracijskih študijah pogosto gradi na partikularnostih enega primera, ključno pa je razumeti vzorce vzrokov, posledic migracij in strukture procesov v okviru migracij.³¹ Najbolj preučevane dimenzije socialne integracije so zaposlitev, oblikovanje socialnih mrež (z izvorno skupino, z drugimi priseljenci in z gostiteljsko skupnostjo), ki omogočajo aktivno participacijo v družbi.³² Guo in Guo izpostavljata problematičnost naslavljanja le enega vidika integracije, npr. ekonomske integracije, ne pa tudi vseh ostalih.³³

Nasproten procesu integracije proces je asimilacije, ki je tradicionalno razumljena kot enosmeren proces: le dominantna kultura države sprejema vpliva na kulturo priseljencev, le slednji se učijo od dominantne kulture, medtem ko dominantna kultura ne sprejema in se ne uči od kulture priseljencev.³⁴ Od priseljencev se pričakuje, da se odpovedo svojim značilnim jezikovnim, kulturnim in družbenim posebnostim in sprejmejo "višje", praviloma zahodne ali evropske vrednote, ki so dojete kot superiorne.³⁵ Eriksen izpostavlja: če asimilacija poteka v velikem obsegu in/ali je dolgotrajna, postopoma vodi v izginotje

Krilić in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij"; Simona Jazbinšek in Tina Palaić, "Zdravje – človekova pravica? Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito", *Časopis za kritiko znanosti* 37, št. 238 (2009) (dalje: Jazbinšek in Palaić, "Zdravje – človekova pravica?"), str. 154–162; Miran Komac, Mojca Medvešek in Petra Roter: *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!? Študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana* (Ljubljana: 2007) (dalje: Komac, Medvešek in Roter, *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!?*); Kwasi, Arku in Bandauako, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration"; Uršula Lipovec Čebtron, "Jezikovne in kulturne ovire v zdravstvenih ustanovah", v: Ivanka Huber, Uršula Čebtron Lipovec in Sara Pistotnik (ur.), *Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji: kvalitativna raziskava v 25 okoljih* (Ljubljana, 2020) (dalje: Lipovec Čebtron, "Jezikovne in kulturne ovire v zdravstvenih ustanovah"), str. 120–141; Uršula Lipovec Čebtron, "Language as a Trigger for Racism: Language Barriers at Healthcare Institutions in Slovenia", *Social Sciences* 10, št. 4 (2021) (dalje: Lipovec Čebtron, "Language as a Trigger for Racism"), str. 1–17; Uršula Lipovec Čebtron in Jelka Zorn, "Kaj otežuje spoštovanje pravic migrantk_ov in begunk_cev?", v: *Uvod v pravo migracij in mednarodne zaščite*, ur. Samo Bardutzky (Ljubljana, 2023) (dalje: Lipovec Čebtron in Zorn, "Kaj otežuje spoštovanje pravic migrantk_ov in begunk_cev?"), str. 27–40; Sarah Spencer in Katharine Charsley, "Reframing 'Integration': Acknowledging and Addressing Five Core Critiques", *Comparative Migration Studies* 9, št. 18 (2021) (dalje: Spencer in Charsley, "Reframing 'Integration'"), str. 1–22; Penninx in Garcés-Mascareñas, "The Concept of Integration"; Hans Vermeulen in Rinus Penninx, *Immigrant Integration: The Dutch Case* (Amsterdam, 2000) (dalje: Vermeulen in Penninx, *Immigrant Integration*); Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi"; Wessendorf in Phillimore, "New Migrants' Social Integration".

³⁰ Prim. Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi".

³¹ Caroline B. Brettell, "Anthropology, Migration, and Comparative Consciousness", *New Literary History* 40, št. 3 (2009), str. 657.

³² Prim.: Wessendorf in Phillimore, "New Migrants' Social Integration".

³³ Shibao Guo in Yan Guo, "Immigration, Integration and Welcoming Communities: Neighbourhood-Based Initiative to Facilitate the Integration of Newcomers in Calgary", *Canadian Ethnic Studies* 48, št. 3 (2016) (dalje: Guo in Yan Guo, "Immigration, Integration and Welcoming Communities"), str. 45–67.

³⁴ Prim.: Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 332; Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 55.

³⁵ Barfield, *The Dictionary*, str. 1.

manjšine oziroma, kot to imenuje Klinar, v etnocid ali genocid.³⁶ Poznamo tudi segmentirano asimilacijo (ko priseljenci ne postanejo aktivni člani družbe kot celote, temveč se na podlagi rase ali etnične pripadnosti ali razreda asimilirajo le v njene posebne dele) in strukturno asimilacijo (kjer so vključeni v nekatere sfere družbenega življenja, medtem ko so iz drugih sfer izključeni).³⁷

Tretje možno razmerje med večinskim in manjšim prebivalstvom pa je segregacija. Eriksen jo opisuje kot situacijo, ko se manjšino fizično loči od večine, običajno na podlagi prepričanja, da so njeni pripadniki manjvredni.³⁸ Klinar, ki loči prisilno in prostovoljno segregacijo, pa poudari, da so s segregacijo pripadniki manjšine ločeni tudi socialno – gre za procese etnične stratifikacije, ki pomeni statusno ločitev.³⁹

V praksi prihaja praviloma do kombinacij omenjenih procesov, kar je povezano tudi z razporeditvijo družbene moči, saj ima večina v svojih rokah politično moč, nadzoruje pomembne segmente gospodarstva in narekuje pogoje družbenega diskurza.⁴⁰ Nekateri avtorji zaradi tega, a tudi zaradi kritične analize koncepta integracije nasprotujejo konceptu integracije.⁴¹ Integracija je zanje normativni koncept, ki ne odraža realnosti in v določenih družbenih kontekstih utrjuje asimetrična razmerja moči med večino in manjšino. To privede do objektivizacije, stigmatizacije in izključevanja manjšin, ki so postavljene v inferiorne položaje in obravnavane kot radikalni "Drugi". Nenehno vladno kategoriziranje med domačinom in tujcem, večino in manjšino ipd. je dojeto kot ključna značilnost "neoliberalnega rasnega kapitalizma", kapitalistični gospodarski sistem pa se definira kot sistem, ki je zgodovinsko in strukturno že od vsega začetka temeljil na evropskem rsnem razvrščanju ljudi in izkoriščanju tistih, ki so bili označeni kot "drugi, manjvredni".⁴² Obenem koncept integracije temelji na zastarelem dojemanju družbe kot statične, homogene entitete, ki to ni – družba je fluidna, raznolika, s heterogenimi mejami; integracija je dojeta

³⁶ Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 332; Peter Klinar, "Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi, prva knjiga", v: *Sociologija in teorija mednarodnih migracij*, ur. Niko Toš (Ljubljana, 1974/2023) (dalje: Klinar, "Mednarodne migracije"), str. 111–381.

³⁷ Prim.: Alejandro Portes in Min Zhou, "The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants", *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530, str. 74–96; Prim.: Stephen Castles, Maja Korac, Ellie Vasta in Steven Vertovec, "Integration: Mapping the Field" (London, 2002).

³⁸ Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 332–333.

³⁹ Klinar, "Mednarodne migracije", str. 324, 326.

⁴⁰ Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 333.

⁴¹ Prim.: Rytzel, "Writing Against Integration"; Willem Schinkel, "Against 'Immigration Integration': For An End to Neocolonial Knowledge Production.", *Comparative Migration Studies* 6, št. 31 (2018) (dalje: Schinkel, "Against 'Immigration Integration'"), str. 2–17.

⁴² Adrian Favell, "Immigration, Integration and Citizenship: Elements of a New Political Demography", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 48, št. 1 (2022), str. 3–32. Za več glej tudi: Cedric J. Robinson, *Black Marxism: The Making of the Black Radical Tradition* (London, 1983).

kot linearen in teleološki proces, ki ne upošteva raznolikosti in kompleksnosti razumevanja priseljencev; nacionalne družbe niso le integrirane celote, pojavlja se vprašanje, v kaj se integrirajo priseljenci – ali v družbo, v lokalno skupnost ali državo; krivdo za "neintegracijo" pa se prenaša na priseljence.⁴³ Spencer in Charlseymenita, da integracija priseljencev sega preko države, preko gostiteljske skupnosti kot take – v globalnost in transnacionalnost so vpeti tako priseljenci kot drugi prebivalci.⁴⁴ Posamezniki lahko občutijo pripadnost več krajem znotraj in zunaj meja ene ali več držav.

Slovenski avtorji, ki raziskujejo integracijo priseljencev, ugotavljajo, da so protipriseljenski diskurz, (kulturni) rasizem in diskriminacija v Sloveniji del nove normalnosti v politiki, množičnih medijih in med pomembnim delom prebivalstvom.⁴⁵ V zdravstvu, šolstvu, socialni, zaposlovanju, birokratskih postopkih, stanovanjski dostopnosti prihaja do jezikovnih in kulturnih ovir, ki priseljencem preprečujejo dejanski dostop ali kvalitetno izvedbo/oskrbo na teh področjih.⁴⁶ Za to se krivi priseljence, ki se jih homogenizira, predstavlja kot neodgovorne in neuke. Neznanje jezika se uporablja kot opravičilo za takšne argumente.

Pri oblikovanju negativnih podob priseljencev oziroma migrantov, še posebej *beguncev*, sta imela ključno vlogo politični in medijski diskurz.⁴⁷ Enako kot drugod po Evropi tudi v Sloveniji raziskave kažejo na povezanost reprezentacij beguncev, prosilcev za azil in priseljencev z negativnimi predsodki, z grožnjo in varnostnim tveganjem, z retoriko kriminalizacije, drugosti, varnosti in militarizacije z metaforami vojne in vode, videni so kot "teroristi", "islamski ekstre-

⁴³ Prim.: Schinkel, "Against 'Immigration Integration'"; Prim.: Kelly McKowen in John Borneman, "Digesting Difference: Migrants, Refugees, and Incorporation in Europe", v: *Digesting Difference, Migrant Incorporation and Mutual Belonging in Europe*, ur. Kelly McKowen in John Borneman (Cham, 2020) (dalje: McKowen in Borneman, "Digesting Difference"), str. 1–27; Steven Vertovec, "Considering the Work of 'Integration'", v: *MMG Working Paper 20-04* (2020).

⁴⁴ Spencer in Charlsej, "Reframing 'Integration'", str. 6.

⁴⁵ Prim.: Bojan Baskar, "Rasizem danes", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 62, št. 2 (2022) (dalje: Baskar, "Rasizem danes"); Lipovec Čebren, "Language as a Trigger for Racism"; Lipovec Čebren in Zorn, "Kaj otežuje spoštovanje pravic migrantk_ov in begunk_cev?"; Mojca Marič, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza: pojma *migrant* in *begumec*", v: *Migracije v slovenskem prostoru v 20. in 21. stoletju; 7. mednarodno srečanje mladib humanistov*, ur. Rok Mrvič (Ljubljana, 2019) (dalje: Marič, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza"); Boris Vezjak, "Antisemitizem in antiislamizem: o nekaterih jezikovnih podobnostih med njima v javnem diskurzu", v: *Migracije v slovenskem prostoru v 20. in 21. stoletju; 7. mednarodno srečanje mladib humanistov*, ur. Rok Mrvič (Ljubljana, 2019) (dalje: Vezjak, "Antisemitizem in antiislamizem"); Slavoj Žižek, *Against the Double Blackmail: Refugees, Terror and Other Troubles with the Neighbours* (London, 2017) (dalje: Žižek, *Against the Double Blackmail*).

⁴⁶ Prim.: Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices"; Jazbinšek in Palaič, "Zdravje – človekova pravica?"; Lipovec Čebren, "Language as a Trigger for Racism"; Lipovec Čebren, "Jezikovne in kulturne ovire v zdravstvenih ustanovah"

⁴⁷ Prim.: Katarina Krobot, *Begunska kriza in azilna politika Republike Slovenije*, magistrsko delo (Ljubljana, 2018); Marič, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza"; Andreja Vezovnik, "Securitizing Migration in Slovenia", *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16, št. 1–2 (2018) (dalje: Vezovnik, "Securitizing Migration in Slovenia."), str. 39–56.

misti", "otomanski zavojevalci", "gamad, ki jo je treba zapliniti".⁴⁸ Ugotavlja se podobnost diskurza o današnjih beguncih z diskurzom o beguncih iz bivših jugoslovanskih republik v 90. letih 20. stoletja: oboji so videni kot "problem" (v številčnem smislu, kot grožnja javnemu redu, zdravju, okolju, varnosti, suverenosti države), kot "drugačni" (v smislu "drugačne civilizacijske, kulturne ravni in vedenjskih vzorcev"), kot "začasni", kot "potencialni storilci kaznivih dejanj", reprezentirani so z numeričnimi metaforami, z metaforami nezaželenih, nevarnih, neobvladljivih naravnih katastrof, npr. "množica/val beguncev".⁴⁹

V medijskem in političnem diskurzu se loči dve navidezno nasprotni figuri, ki sta tako tudi vrednoteni: *političnega begunca* in *ekonomskega migranta*, čeprav, kot izpostavljata Crawley in Skleparis, v praksi ta ločitev ni možna.⁵⁰ V tiskanih medijih se večinoma pojma *migrant* in *begunec* konstruirata kot nasprotna, tisti, ki odloča o tem, kdo je kdo, pa je evropski subjekt.⁵¹

Hkrati pa v Sloveniji umanjajo sistemske, institucionalne, strateške, državne rešitve, med njimi profesionalna medkulturna mediacija.⁵² Bez nec in Gombač opozarjata, da so rešitve za integracijo na lokalni ravni šibke. Na lokalni ravni sicer obstaja močan civilni sektor, obenem pa gre za odsotnost institucionaliziranih integracijskih strategij in za omejene možnosti ukrepanja lokalnih delavcev, ki jim ni dovoljeno ravnati v nasprotju z nacionalnimi zastavitvami.⁵³ Izpostavljen je še problem neenakih statusov priseljencev, kar lahko vodi do socialnega, ekonomskega in kulturnega izključevanja na podlagi kulture in porekla ali celo do neustreznih zakonskih ureditev in klasifikacij.⁵⁴

⁴⁸ Za primerjavo med britanskimi in slovenskimi razmerami glej: Majid Khosravini, *British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006* (Lancaster, 2018) (dalje: Khosravini, *British Newspapers and the Representation of Refugees*) in Marič, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza". Prim.: Maggie Ibrahim, "The Securitization of Migration.", *International Migration* 43, št. 5 (2005), str. 163–187; Prim.: Vezovnik, "Securitizing Migration in Slovenia"; Prim.: Christopher Hart, *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science* (Basingstoke, 2010); Verena Stolcke, *New Rhetorics of Exclusion in Europe* (Oxford, 1999) (dalje: Stolcke, *New Rhetorics of Exclusion in Europe*), str. 25–26; Vezovnik, "Securitizing Migration in Slovenia"; Veronika Bajt: Anti-Immigration Hate Speech in Slovenia, v: *Razor-Wired: Reflection on Migration Movements through Slovenia in 2015*, ur. Neža Kogovšek Šalomon in Veronika Bajt (Ljubljana, 2015), str. 51–61.

⁴⁹ Prim.: Marjeta Doupona Horvat, Jef Verschuere in Igor Ž. Žagar: *Pragmatika legitimizacije* (Ljubljana, 1998).

⁵⁰ Prim.: Heaven Crawley in Dimitris Skleparis, "Refugees, Migrants, Neither, Both: Categorical Fetishism and the Politics of Bounding in Europe's 'Migration Crisis'", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44, št. 1 (2018), str. 48–64.

⁵¹ Marič, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza", str. 39.

⁵² Prim.: Jazbinšek in Palaič, "Zdravje – človekova pravica?"; Lipovec Čebren, "Jezikovne in kulturne ovire v zdravstvenih ustanovah"; Lipovec Čebren, "Language as a Trigger for Racism".

⁵³ Prim.: Bez nec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices".

⁵⁴ Prim.: Jaka Repič, "Migracijske zadrege Evropske unije", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 49, št. 3–4 (2008), str. 45–51; Prim.: Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij"; Jazbinšek in Palaič, "Zdravje – človekova pravica?"; Lipovec Čebren, "Language as a Trigger for Racism".

Ker se avtorici strinja z opredelitvijo integracije kot dvosmernega multi-dimenzionalnega procesa, ki naj bi za cilj imel čim bolj spoštuječo, vključujočo družbo različnih enakovrednih (trans)identitet, ki se med seboj bogatijo, ter dostojnih življenjskih možnosti, kjer je potrebno premišljevati tudi o kritičnih zastavitvah integracije in posameznih vključevanjih po področjih v določene institucije in segmente družbe, a iz lastnega praktičnega dela s priseljenci opažava kopico problemov na več ravneh (kot ugotavljajo avtorji v prejšnjem odstavku), je osrednji cilj pričujočega članka prikazati, kako priseljenci različnih socialno-kulturnih ozadij in različnih kategorij v Mariboru sami vidijo in doživljajo lastno integracijo, ter izpostaviti, kako sami razumejo glavne izzive, s katerimi se soočajo pri doseganju uspešnejše integracije (emski zorni kot).

Predstavitev in analiza ovir integracije priseljencev v Mariboru, kot jo bomo izvedli v pričujočem tekstu, predstavlja preučevanje integracije na lokalni ravni. Ta lokalna raven seveda določa značilnosti konkretnih izkušenj, ki jih imajo priseljenci v Mariboru s procesom integracije v slovensko družbo. Po eni strani je lokalna raven integracije priseljencev sicer vedno res le implementacija nacionalnih politik, ki so v slovenskih političnih in pravnih sistemih integracije kombinacija zakonov in ukrepov na nacionalni ter evropski ravni in sama po sebi nima formalne moči za izvajanje azilnih, migracijskih ukrepov.⁵⁵ Po drugi strani pa je prav lokalna raven ključna za integracijo priseljencev, saj se integracija dejansko izvaja na ravni lokalne skupnosti in vzdržuje prek različnih programov nevladnega sektorja, lokalnih javnih institucij ali kratkoročnih projektov, financiranih nacionalno ali s strani EU.⁵⁶ Avtorici članka dojemava nevladne organizacije kot bistvene pri pomoči, ki jo nudijo v procesu integracije priseljencem v lokalnem okolju, saj predstavljajo s svojo prostovoljsko mrežo (velikokrat edino) oporo v začetni integraciji in življenju priseljencev. Zato meniva, da bi v Sloveniji potrebovali učinkovitejše dolgoročne systemske integracijske politike, sploh ker imajo dejansko pomoč pri Uradu vlade za oskrbo in integracijo migrantov zagotovljeno le osebe z begunskim statusom ali s statusom subsidiarne zaščite, ne pa ostali priseljenci.⁵⁷

Pomembno je upoštevati še, da je specifična terenska lokacija raziskave Maribor, ki je kot urbano središče zgodovinsko zaznamovan z migracijami; v 19. in začetku 20. stoletju so se sem priseljevali avstrijski Nemci, v letih 1918–1941 slovenski Primorci iz Trsta, v letih po 2. svetovni vojni pa slovenski prebivalci z ruralnih območij in državljani drugih republik Jugoslavije kot delovna

⁵⁵ Prim.: Bez nec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices".

⁵⁶ Prim.: Maja Ladič, Veronika Bajt in Vlasta Jalušič: *Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije: Slovenija: poročilo za leto 2018* (Ljubljana, 2020) (dalje: Ladič, Bajt in Jalušič, "Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije"), str. 6.

⁵⁷ Prim.: Ladič, Bajt in Jalušič, "Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije".

sila.⁵⁸ Po razpadu Jugoslavije je bil za Maribor značilen velik pritok beguncev in priseljencev iz bivših jugoslovanskih republik, predvsem Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Severne Makedonije, in jugoslovanske avtonomne pokrajine Kosova, trend se ohranja še danes.⁵⁹

Velik izziv predstavlja tudi problem posploševanja iz proučevanja konkretnih priseljencev v Mariboru na splošno slovensko stanje. Po eni strani so pravni, politični, administrativni okviri za integracijo isti v celotni Sloveniji, po drugi strani pa sami priseljenci, ki so imeli izkušnje z različnimi okolji v Sloveniji, izpostavljajo razliko med npr. Ljubljano, Postojno in Mariborom. Zato v tekstu govoriva o situaciji priseljencev v Mariboru, ne pa v celotni Sloveniji, ter o problemih, ki jih imajo z integracijo priseljenci v Mariboru, ne pa v Sloveniji. Proučevanje, ki je omejeno na proučevanje priseljencev v Mariboru in izpostavljanje razlik med različnimi okolji v Sloveniji s strani proučevancev ne dovoljujeta, da iz zbranega gradiva delava posplošitve za celotno Slovenijo, čeprav obstajajo številni problemi in dileme, ki jih priseljenci v Mariboru delijo s priseljenci v drugih delih Slovenije.

Metodologija raziskave

Pričujoči članek je tako metodološko kot epistemološko zavezan profesionalnim standardom socialne in kulturne antropologije. To metodološko pomeni, da je zavezan profesionalnim standardom antropološkega raziskovanja nasploh, še posebej pa profesionalnim standardom antropološkega izvajanja terenskega dela, opazovanja z udeležbo, ki je bila delna,⁶⁰ in antropološkega izvajanja polstrukturiranega intervjuja.⁶¹

⁵⁸ Prim.: Maja Godina Golija, "Nemški priseljenci v Mariboru: materialne sledi bivanja in ustvarjanja", *Etnolog* 26, št. 77 (2016), str. 65–80; Prim.: Dragan Potočnik, "Primorski Slovenci v Mariboru 1918–1941", *Annales* 21, št. 1 (2011), str. 55–70; Prim.: Uroš Horvat, "Razvoj prebivalstva v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2002", *Revija za geografijo* 1, št. 1 (2006), str. 42; Prim.: Gregor Jenuš, *Ko je Maribor postal slovenski: iz zgodovine nemško-slovenskih odnosov v Mariboru od konca 19. stoletja in v prekratni dobi* (Maribor, 2011).

⁵⁹ Prim.: Miran Komac (ur.), *Priseljenci. Študija o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (Ljubljana, 2007).

⁶⁰ V sodobni antropologiji se uporablja kot metoda opazovanje z udeležbo, ki se lahko izvaja popolno ali delno. Slednje se je uveljavilo predvsem v t. i. "antropologiji doma", kjer antropolog proučuje lastno družbo in kulturo, V takšnem proučevanju antropolog praviloma živi sebi doma, se ne preseli v gospodinjstvo opazovancev, opazovance pa spremlja v njihovem vsakodnevnem življenju praviloma na daljši rok. Tako je svoje opazovanje z udeležbo izvedla tudi prva avtorica, ki z raziskovanci ni živela v njihovih domovih, temveč jih je spremljala na njihovih življenjskih poteh in jim pomagala pri določenih življenjskih situacijah kot učiteljica slovensčine in prostovoljka znotraj različnih organizacij, ki se ukvarjajo z integracijo priseljencev itd. Zato njeno opazovanje z udeležbo opredeljujemo kot opazovanje z (delno) udeležbo. Na ta način je bila in je še vedno vključena v življenja izbranih priseljencev in dogajanja v njih kot njihova sopotnica, pomočnica, svetovalka, tudi prijateljica.

⁶¹ Več o antropološkem terenskem delu glej Rapport, *The Key Concepts*, str. 177–188. Glede profesionalnih standardov v socialni in kulturni antropologiji glej: American Anthropological Association

Terensko delo, vpeto v prostovoljstvo, za katerega je prva avtorica prispevka motivacijo jemala predvsem v zanimanju za svoji smeri študija, iz pomoči sočloveku in iz dejanskih izkušenj prakse na terenu, je opravljala od leta 2015 do danes, in sicer: v Slovenski filantropiji (prostovoljska pomoč na mejnem prehodu Šentilj jeseni 2015, razdeljevanje oblačil in hrane); v Društvu Odnos (učna pomoč otrokom beguncem na Osnovni šoli borcev za severno mejo Maribor; 2016–2017); v MKC Maribor (pomoč pri izpopolnjevanju jezikovnih kompetenc slovenskega jezika, vključevanju v zaposlitveno in lokalno okolje, urejanju življenjskih situacij, projekt *Usposabljanje za večanje kompetenc sporazumevanja v slovenskem jeziku* v okviru evropskega projekta *Delat grem!* od 1. 7. 2016 do 15. 9. 2018; v okviru projekta je izšel strokovni priročnik *Vključevanje oseb z begunsko izkušnjo v mladinsko delo* (2018), kjer je bila soavtorica poglavja o integraciji in avtorica poglavja o smernicah pri poučevanju slovenskega jezika); v jezikovnih tečajih v Središču medkulturnega dialoga (MKC Maribor, od septembra 2018 do junija 2020, kjer so skozi neformalne jezikovne tečaje diferencirali tečaje glede na potrebe raznolikih skupin govorcev, to povezovali z dejanskimi življenjskimi situacijami in skušali priseljence opolnomočiti za aktivno jezikovno in siceršnje delovanje v novem okolju – projekt si je prizadeval preko medkulturnih delavnic, organizacij individualnih svetovanj, metode žive knjižnice povezati priseljence z lokalnim prebivalstvom; jezikovni tečaji v okviru MKC se ohranjajo samostojno, izven projektov, zaradi zanimanja po letu 2020 do danes, trenutno v okviru projekta *Tečaj slovenščine za tujce skozi kulturo in umetnost*); v okviru evropskega projekta *Port of Dreamers (Pristanišče sanjačev)*, kjer je vodila delavnice s priseljenci, živečimi v Mariboru, od 21. februarja do 15. marca 2019, Komorni oder SNG Maribor; na podlagi polstrukturiranega intervjuja enega od udeležencev je nastal drugi del uprizoritve *Proslava* (premiera: 1. 10. 2020), v okviru projekta pa je izšla še strokovna monografija *Port of Dreamers*, kjer je bila avtorica strokovnega članka o integraciji, priseljencih v Mariboru, poteku in izvedbi delavnic, glavnih ugotovitvah in nastajanju dokumentarnega gradiva za uprizoritev.⁶²

2009 (dalje: AAA); Association of Social Anthropologists 2020 (dalje: ASA); Australian Anthropological Society 2012 (dalje: AAS); Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies 2020 (dalje: AIATSIS); Vesna V. Godina, "Professional Ethics in Social and Cultural Anthropology", v: *Encyclopedia of Business and Professional Ethics*, ur. Deborah C. Poff in Alex C. Michalos (London, 2022) (dalje: Godina "Professional Ethics"). Tudi na: https://doi.org/10.1007/978-3-319-23514-1_396-1.

⁶² Prva avtorica prispevka je magistrirala je iz slovenskega jezika in književnosti ter iz sociologije, posebej intenzivno se je ukvarjala s socialno in kulturno antropologijo in doktorirala s socialno-kulturno antropološko disertacijo z naslovom *Biti begunec v severovzhodni Sloveniji: socialno-kulturno antropološka analiza integracije različnih skupin priseljencev v Mariboru* pod mentorstvom druge avtorice prispevka. V pričujočem tekstu avtorici predstavljata in analizirata najpomembnejše podatke in originalna znanstvena odkritja iz doktorske raziskave, ki je bila temelj za omenjeno disertacijo; Prim.: Mojca Marič, "Kdaj bo čas, da postanemo državljani sveta?", v: *Port of Dreamers* (Maribor, 2021), str. 160–189. Več o Slovenski filantropiji na: *Slovenska filantropija, Migracije*, dostopno na: <https://>

V okviru svojega terenskega dela je prva avtorica poleg opazovanja z (delno) udeležbo izvedla tudi devet poglobljenih polstrukturiranih intervjujev, v katerih je zajela: vzroke za prihod v Slovenijo/Maribor, potek selitve, izkušnje z bivanjem v Mariboru (glavne značilnosti in izzive), medkulturne razlike, integracijo, sprejemanje okolice, identiteto, videnje svoje prihodnosti.⁶³ Tako je bil pridobljen obširen diapazon informacij o osebnih zgodbah, izkušnjah, znanju, mnenjih, perspektivah, o glasu priseljencev in o njihovi analizi situacije. Ta metoda nudi dovolj zaupno in varno okolje, da se intervjuvanci niso počutili izpostavljeni, in dopušča odprtost diskusije ter prostor za tematike, ki so jih odpirali sami.⁶⁴ Intervju Fedyuk in Zentai opredelujeta kot nujno metodo pri migracijskih študijah, saj z njo pridobimo podatke, ki bi se nam z drugimi, bolj strukturiranimi oblikami zbiranja podatkov izmuznili.⁶⁵

Zaradi prostorske omejenosti in hkrati potrebe po poglobljenem razumevanju konteksta posameznega primera bodo v članku podrobneje predstavljene le trije intervjuji treh priseljencev z različnim socialno-kulturnim ozadjem in različnimi vzroki za prihod v Slovenijo: begunstvo, ljubezenska migracija, socialno-ekonomska migracija. Te tri intervjuje sva izbrali, ker gre za tipične študije primera ("*case studies*"), ki celovito in poglobljeno predstavljajo emsko razumevanje integracije priseljencev v Mariboru, hkrati pa v razpravo o integraciji priseljencev v Mariboru vnašajo doslej neznane vidike in podatke, kot npr. podatke o institucionalnem razizmu ali koncept "pozitivne depresivnosti". Bova pa v razpravi dodali tudi pomembne izseke iz drugih intervjujev.⁶⁶

www.filantropija.org/migracije/, pridobljeno 5. 4. 2025. Več o projektu *MKC Maribor – Delat grem* dostopno na: <https://mkc.si/delat-grem>; <https://mkc.si/koledar/2018/4/25/usposabljanje-za-vecanje-kompetenc-sporazumevanja-v-slovenskem-jeziku>, pridobljeno: 14. 4. 2025. Več o projektu *MKC Maribor – Središče medkulturnega dialoga* dostopno na: <https://mkc.si/sredisce-medkulturnega-dialoga>, pridobljeno: 14. 4. 2025. Več o projektu *MKC Maribor – Tečaj slovenščine za tujce skozi kulturo in umetnost* dostopno na: <https://mkc.si/aktualno/2025/1/16/brezplacen-tecaj-slovenscine-za-tujce>, pridobljeno: 15. 6. 2025. Več o projektu *Pristanišče sanjačev – Port of Dreamers* dostopno na: <https://stara.ced-slovenia.eu/project/port-of-dreamers/>, pridobljeno: 14. 4. 2025; *Drama SNG Maribor – Proslava*, dostopno na: <https://www.sng-mb.si/event/proslava/>, pridobljeno: 14. 4. 2025.

⁶³ Pri intervjuvancih, katerih raven slovenščine je na dovolj visokem nivoju, je intervju potekal v slovenščini, s tistimi, katerih materni jezik prva avtorica obvladuje, v njihovem materinem jeziku (v španščini in makedonščini), pri ostalih v angleščini. Kjer je intervju potekal v tujem jeziku, v tekstu navajava prevode v slovenščini.

⁶⁴ Olena Fedyuk in Violetta Zentai, "The Interview in Migration Studies: A Step towards a Dialogue and Knowledge Co-production?", v: *Qualitative Research in European Migration Studies*, ur. Ricard Zapata-Barrero in Evren Yalaz (Springer Open, 2018) (dalje: Fedyuk in Zentai, "The Interview in Migration Studies"), str. 171–172, 174–175.

⁶⁵ Fedyuk in Zentai, "The Interview in Migration Studies", str. 171–172.

⁶⁶ Imena intervjuvancev so izbrisana zaradi ohranjanja anonimnosti kot principa zagotavljanja dobroti opazovancev tako pri izvedbi antropološkega terenskega dela (prim.: American Anthropological Association; Association of Social Anthropologists; Australian Anthropological Society; Australian Institute of Aboriginal and Torres Strait Islander Studies; Godina "Professional Ethics") kot tudi pri izvedbi polstrukturiranih intervjujev (Fedyuk in Zentai, "The Interview in Migration Studies"). Vse izjave sogovornikov so navedene kot citati (v kurzivi).

Intervju št. 1: intervju z beguncem iz Irana

Intervjuvanec iz Irana ima status begunca. Iran je po letih policijskega nadzora, izgube pravic (do dela, dokončanja študija, zdravstvenega zavarovanja ipd.), mučenja s strani režima (bil je ugrabljen in mučen z električnimi kablji) zapustil jeseni 2015. Po begunski poti se je odpravil na ilegalno pešpot preko Turčije, Sredozemskega morja do Grčije v Evropo, kjer se je odločil za Slovenijo:

Nisem vedel za Slovenijo, a moj oče je "jugofil" in je imel nekaj prijateljev iz Jugoslavije, ki pravijo, da je to bila dobra država. In potem sem iskal dalje in našel, da je glavno mesto Ljubljana, ki ima glavni koren besede iz ljubezni, in rekel sem si, če le 30 % teh ljudi verjame v pomen besede njihove prestolnice, mora to biti prekrasna dežela. /.../ Zame je bilo tvegano. Želel sem biti neznan. Tako veliko prijateljev imam v Franciji, na Švedskem, ogromno v Angliji. So politični aktivisti. Nisem hotel več ostati politično aktiven /.../ Okej, šel bi v Avstrijo. A kje je Slovenija, kaj je s Slovenijo? In potem sem raziskoval. Boljša je Slovenija, manjša je. 2 milijona ljudi. Super je.⁶⁷

Slovenijo je izbral, ker je majhna, mirna in varna:

Čudež je, ker je tukaj Slovenija. Ker so ljudje prijazni. Mir je. Dejanski mir. Pomen miru je resnično Slovenija. Zame.

V Slovenijo je prišel oktobra 2015, Balkanski humanitarni koridor se zapre marca 2016. Prva dva tedna je bil v Centru za tujce v Postojni, ki ga opisuje kot "zapor". Ko so preverili dokumente (ker dokumentov ni imel s seboj zaradi nevarne poti) in da govori resnico o državljanstvu in razlogih za prošnjo za mednarodno zaščito, je naslednjih devet mesecev preživel v Ljubljani (dva meseca v azilnem domu na Viču, sedem mesecev v azilnem domu na Kotnikovi). Po devetih mesecih so mu odobrili formalno-pravni status begunca. Premestili so ga v Maribor, kjer živi še danes.

Kot največje izzive preselitve v Slovenijo opisuje predvsem situacijo prisilnega begunca, saj je večkrat občutil osamljenost, nemoč, depresijo, celo misel na samomor. V Iranu je zapustil družino, ki mu veliko pomeni (z mamo se preko videoklica sliši do osemkrat na dan; družino je v teh sedmih letih uspel srečati dvakrat: zaradi zakonodaje in možnosti prehajanja mej so se enkrat srečali v Gruziji, drugič v Turčiji, kar mu zmeraj da dodatnih moči):

⁶⁷ Za takšno pot potrebuješ finančno zaledje, kar pove, kateri sloj prebivalstva si sploh lahko privoščiš odhod iz države, v katerih so ogrožene varnost, pravice ali preživetje posameznikov.

*Zadnja tri leta labko občutim to – res sem šibek. Ker je nekaj ločeno od mene. To je moja družina. To je moja duša. Moja država. /.../ Nekajkrat sem želel storiti samomor, a je zazvonil telefon, klicala je moja mama. In res je bil zame izziv nadaljevati ali pustiti vse. Res je bilo prvo leto življenja v Mariboru tako zame. Vse je bilo pretvarjanje, da sem v redu, da imam dobre trenutke ... A zdaj, ko se smejim kot danes, se res smejim. Zdaj sem res bolje in sem pozitivno depresiven.*⁶⁸

K manjšemu občutku osamljenosti in izoliranosti je pripomogla razširitev socialne mreže. Preko integracijskih projektov je dobil dostop do različnih socialnih mrež, v Mariboru pa je spoznal partnerko, s katero sta skupaj že tri leta, dve leti skupaj živita.

V Sloveniji je leto in pol redno zaposlen, sicer na delovnem mestu, ki je nižje glede na njegovo izobrazbo. Pred tem je opravljal različna fizična in intelektualna dela (od prostovoljskih do dela na projektih, kot so fotografiranje, tolmačenje pri prihodu novih beguncev v Maribor, projektov, ki naslavljajo begunske tematike, opravljal je dela zlaganja artiklov na police v skladiščih, sezonsko obiranje sadja). Delo je opravljal preko pogodb, tudi na črno, da ni izgubil socialne podpore. Delo je dobil preko socialnih mrež, brez tega se mu to zdi skoraj nemogoče.

V Mariboru se je vpisal na študij s področja humanistike (v Iranu je doštudiral, a mu diplome zaradi sodelovanja na protestih niso izdali), ki ga je po prvem letu opustil. Prepisal se je na študij s področja tehnike, ki ga je prav tako po letu dni opustil. Razlog so bile težave z jezikom in nesprejetost s strani ostalih študentov (po prepisu na drugi študij je zamolčal, da je begunec, rekel je, da je tuji študent, da se je izognil predsodkom, a tudi za ta študij pove, da so se med seboj družili in si pomagali le tuji študenti). Sicer pa tak odnos Slovencev opisuje kot splošno izkušnjo:

Na primer lansko leto na univerzi. Vse je bilo prazno okoli mene na fakulteti. Nibče se ni usedel k meni. Nibče me ni želel sprejeti v skupinsko delo pri seminarju ali predstavitev. Motilo me je ... Videl sem, kako razmišljajo o meni. To ne pomeni, da so slabi ljudje, večinoma so bila dekleta, da so slaba dekleta. Ne, ne. /.../ Razen tega, kar sem ti povedal, je vse dobro. Najbolj pomembno je, da so ljudje prijazni. In večinoma so. To je pomembno. Četudi imajo v mislih kaj proti beguncem, so vseeno vljudni, čeprav oddaljeni.

⁶⁸ Pri tem intervjuvanec še vedno čuti žalost, ker je prisilno ločen od svoje družine in države, vendar pa ne misli več na samomor. Ali kot v nadaljevanju intervjuja razloži sam: "Če ti bi zdaj rekel, da sem srečen, bi bila laž. Nekje v sebi imam srečo, ampak zaenkrat spi. Ampak v splošnem sem dobro. Velik razlog je tvoja država, je tvoje mesto, ljudje. Nič me ne moti. In ko sem bolj žalosten, je to redkeje kot prej, se razvedrim z risanjem, s kitaro, s petjem in vsak dan gledam film. /.../ Je kot zdravilo zame. Tako sem avtomatično bolj. /.../ In bodi prepričana, če ne bi imel svojih staršev, ne bratov, sester, ampak staršev, bi to naredil (op. avt. samomor). So velika motivacija, da živim."

Na tak odnos je naletel tudi pri najemanju stanovanja:

Zelo težko ga je najeti, zelo težko. Sploh ko vedo, da si begunec /.../. Nimam dobrih izkušenj s svojo lastnico stanovanja, ker me je izkoristila. Vzela je več denarja za električno, kot sem porabil elektrike.

Problem je tudi jezikovna integracija. Opravil je izpit slovenščine na osnovni ravni, s katerim je zadržal pravico do socialne pomoči in prijave na Zavodu za zaposlovanje, a je njegovo znanje jezika še omejeno. Pomaga si z angleščino. Trenutno se pripravlja na izpit slovenščine, potreben za državljanstvo. Opisuje pomembnost vsakodnevnne rabe jezika:

/.../ Zakaj je moja slovenščina še vedno slabša? Ker je ne uporabljam. /.../ Ker bi jo moral govoriti redno. Na primer (ime prijatelja, ki dela kot natakár), potisnjen je v situacijo, da govori. /.../ Učil sem se, učim se, a je ne uporabljam dovolj.

Integracijo ocenjuje kot uspešno. Kot osnovni problem izpostavlja sprejetost, povezanost z ljudmi:

Labko se nadgrajujem, če mi ljudje dovolijo, če me sprejmejo, da to naredim. To pomeni, da se avtomatično združujem z vašo kulturo, družbo. V bistvu nisem naredil ničesar, da bi to zaustavljaj ... Je proces, ki še poteka.

Med predlogi, kaj bi pri programih integracije morala spremeniti država, navaja:

Morali bi nas pustiti, da se družimo, zlijemo z ljudmi ... Na primer, kak dogodek, kamor bi lahko povabili vse nas in nas predstavili ljudem. Ne posameznika kot takega. Da se lahko vidimo, da si izmenjamo usluge. Morda pa kdo potrebuje pomoč v knjižnici, kdo v trgovini, kdo kje drugje in lahko se najdemo tako. /.../ Da smo skupaj. Skupaj jemo, pijemo, plešemo. /.../ pomembno je, da ljudje vidijo, da vsi priseljenci, vsi begunci niso nevarni ...

Intervju št. 2: intervju z ljubezensko priseljenko s Filipinov

Intervjuvanka prihaja s Filipinov, v Sloveniji je od leta 2017. Je ljubezenska priseljenka, poročena s Slovencem. Za prihod v Slovenijo se je odločila po enoletni zvezi na daljavo:

Nikoli nisem slišala za Slovenijo. /.../ In ko sem vprašala svojega moža, od kod si, je rekel, da iz Slovenije. /.../ In potem sem se odločila, da poiščem informacije o

Sloveniji, kakšna država je to. In mislim, da se spomnim le tega, da je pisalo, da je gorato-bribovita dežela. In jezik, da je slovenski. Tisti čas v bistvu nisem iskala dosti informacij o Sloveniji in ne vem, zakaj ne, a preden sem prišla sem, sem že vedela, da je slovenščina zelo težek jezik in da ne moreš dobiti službe lahko. Zaradi tega me je moj mož vprašal: "Si prepričana, da bi rada prišla sem, tukaj ni veliko služb?" In tudi zaradi jezika. In rekla sem: "Ja, poskusila bom. Lahko opravljam kakršnokoli službo. Karkoli, čisto zares karkoli, vse dokler delam." Tudi sem poskusila poiskati nekaj najbnege informacij o kulturi, slovenskih ljudeh. Zelo osnovne informacije ... a je povsem drugače brati kot živeti tukaj. To je povsem druga zgodba.

Pripravo na prihod v Slovenijo opisuje tako: "Rekla sem si, da grem in da se prepustim toku. Kar bo, bo."

Pričakovanja ob prihodu v Slovenijo opiše kot:

/.../ res nisem pričakovala veliko, a saj veš, to je tako, da imajo Filipinci, ko gredo v Evropo, vedno pričakovanja, da gre za dobro državo, razvito državo, v Evropi je vse kul, vse je lahko ... Za Azijce je "bolj zelena" celina, zelo dobra celina, to je zelo pogosto prepričanje, toda ... ko sem prišla sem, sem ugotovila: drugače je, ni tako, kot si zamišljamo.

Najtežji del integracije se ji zdi jezik:

Jezik, nič drugega. Ker brana, karkoli drugega, kultura, tukaj sem prilagodljiva, upam, da bom kdaj tako fleksibilna tudi v jeziku, da bom rekla, govorim jezik. Torej je res jezik tisti. /.../ jezik je ... zelo pomemben, ker tako lahko komuniciraš z lokalci. Z vsemi.

Znanje samega jezika povezuje tudi s tem, kako te Slovenci sprejemajo:

... to govorim na podlagi svojih izkušenj, ne vem, če velja za druge, a če govoriš slovensko oziroma če ne govoriš slovensko, se do tebe obnašajo drugače ... Reciva na primer, da grem v bolnico. /.../ če rečem, da ne govorim slovensko, le angleško, res vidiš spremembo na obrazu, ko govorijo s teboj. A če poskušaš govoriti z njimi vsaj malo slovensko, so res veseli ... in ti pomagajo, te drugače sprejmejo, te vodijo. To sem videla tudi na občini.

Podobno opisuje izkušnjo, ko jo spremlja mož ali kdo drug iz lokalnega okolja, kjer je močno izražena interseksionalnost spola, etničnosti in statusa, saj jo njena odvisnost od moža, ki je lokallec, postavlja v infantiliziran položaj nasproti institucijam, kar še dodatno povečuje njeno ranljivost, tudi kot ženske:

/.../ enkrat sem šla sama na davčno upravo ... takrat še nisem znala govoriti slovensko tako zelo, torej me nihče ni sprejel, ker se nismo razumeli ... Potem sem rekla možu: "Prosim, pridi z menoj in mi pomagaj." In potem je trajalo le eno minuto in je bilo urejeno. Torej, opazila sem, da če te spremlja mož ali kak lokalec, je drugače ... odnos je drugačen.⁶⁹

Tudi sicer opaža, da je s Slovenci težko navezati stik:

/.../ opazila sem, da vedno držijo distanco. Kot spoštovati prostor drug drugega, a je zame na nek način to preveč. /.../ Ni mi mar, če nimam slovenskih prijateljev. Imam tebe, imam prijatelje iz drugih držav, kar je tudi dobro, ker razumemo drug drugega, gremo skozi isto "sranje". Torej ... ne moti me zares, a bilo bi lepo, prepričana sem, imeti slovenske prijatelje, s katerimi postaneš zares blizu, da lahko skupaj počneš nore stvari.

Opisuje pa tudi izkušnjo diskriminacije v času prvega vala koronavirusa:

... diskriminacija, to sem enkrat čutila ... Enkrat sem šla na avtobus ... ta čas, če se spomniš, ko so odprli le zadnja vrata za vstop na avtobus. Ampak to je bilo prav na tisti dan, ko je bilo uvedeno to pravilo, a ljudje so še vedno vstopali pri sprednjem vhodu. Voznik je le mene prosil, naj vstopim skozi zadnja vrata ... Mislila sem, da je že uvedeno pravilo, ker sem videla na poročilih, da bo od zdaj naprej tako ... In potem so na naslednji postaji Slovenci vstopali pri sprednjih vratih ... Torej, počutila sem se tako, mene je poslal najbrž tja, ker sem Azijka. Torej, takšne izkušnje ...

Kot težavo pri integraciji opisuje še izzive z birokracijo (predvsem dolgotrajne postopke pri pridobivanju začasnega in stalnega prebivališča), s prevozi po Mariboru (sama nima vozniškega izpita) in z iskanjem službe:

Veš, prijaviła sem se na tako veliko razpisov. Poslala sem jim maile, a nikoli nisem dobila priložnosti razgovora, vsi odgovori so, da ne morem, ker ne govorim slovensko. In potem sem dobila to službo preko prijateljice, filipinske prijateljice. Njen mož ima restavracijo in potrebovali so nekoga, ki bi čistil, in tako sem dobila službo. Razen tega nisem dobila nobene.

⁶⁹ To dejstvo je vključeno v programe nevladnih organizacij, ko prostovoljci nudijo pomoč pri urejanju življenjskih situacij. Te pomoči pogosto niso deležni delovni priseljenci, ki so zato v primerjavi z begunci in z ljubezenskimi priseljenci, ki imajo vsak svojo individualno mrežo pomoči, v težjem položaju.

Intervjuvanka je medtem menjala službo, delala je v strežbi v drugi restavraciji, kjer se je praktično izpopolnila v jeziku, a so ji pogodbo prekinili, ko je zanosila. Za prekinitev pogodbe je izvedela, ko si je želela urediti nadomestilo za porodniški dopust in ostala zavarovanja na Zavodu za zdravstveno zavarovanje Maribor. Izvedela je, da ji v dveh letih niso plačevali prispevkov. Zadeve je prijavila Inšpektoratu. Pomoč je dobila preko Delavske svetovalnice, preko Pravnega in informacijskega centra Maribor in brezplačnega odvetnika preko delovnega sodišča, kjer je po enem letu dobila tožbo. Vmes je novembra 2022 dva meseca prezgodaj rodila deklico, nato je bila brez službe do letošnjega poletja – zdaj ponovno dela v deficitarnem poklicu, v gostinstvu.

Kot težavo omenja še slabo organizacijo tečaja slovenščine, ki se ji je zdel prekratek (obiskovala je 180-urni tečaj na Andragoškem zavodu, kasneje je hodila še k uram dopolnilne slovenščine v okviru MKC-ja), in slabši dostop do informacij:

... kako prideš do informacij? Informacij ne objavijo ali promovirajo ali mogoče, ne vem, ... kako dejansko poveš ljudem, da se jezika lahko naučiš na Andragoškem zavodu ali stvari kot to ... Nisem vedela vseh teh stvari, dokler mi prijateljica, tudi Filipinka, ki je isto poročena s Slovencem in je šla skozi iste stvari, ona mi je povedala, kaj naj pričakujem, ko pridem sem, kaj lahko pričakujem, to je tako, tisto je tako. Torej je bila ona glavni vir za te informacije, nisem jih dobila zares na primer na občini /.../ Aja, kdaj sem začela hoditi k jeziku: morala sem čakati eno leto na tečaj, ker imajo kvote 10 ljudi. Torej je bilo več kot leto, ko sem začela z učenjem jezika.

Na vprašanje, kje najde motivacijo, ko ji je težko, mi pove:

... tolikokrat sem bila tako zelo razočarana zaradi jezika. Bilo je tudi že obdobje, ko sem razmišljala, da se bom odselila, ker nisem bila rada tukaj, saj nisem mogla dobiti službe in nisem ta tip osebe, ki ostane doma... Torej, moja motivacija je padla začasno, potem sem si rekla, nekega dne se bom naučila tega jezika, ker pri vsem gre le za jezik. /.../ Bila sem neodvisna oseba, a tukaj sem postala še bolj neodvisna in močnejša ... Največji boj, ki sem ga imela tukaj, je bil, da sem bila res, res depresivna in nesrečna v splošnem: zaradi jezika, ne prav zaradi jezika, a z njim povezano, zaradi finančnega, socialnega statusa, ker nisem mogla dobiti službe in ne morem govoriti jezika. Moj mož, veš, kako je imeti minimalno plačo tukaj in če najemaš stanovanje. Ena oseba ni dovolj /.../ To so bili časi, ko sem že želela iti nazaj v Azijo in si dobiti službo in morda potem iti v drugo evropsko državo, a sem k sreči dobila to službo.

Na vprašanje, kaj zanjo pomeni biti integrirana v slovensko družbo, pravi:

Govoriš jezik, zame ti ni treba obnašati se kot Slovenec ali delati vse kot Slovenec, biti kot Slovenec, ker to se ne bo zgodilo, še vedno s seboj nosiš svojo identiteto, a vsaj zame to pomeni prilagoditi se in sprejeti tudi, da so v tej državi takšni, to je njihova kultura /.../ Če to pokažeš, da sprejmeš njihovo kulturo, delaš stvari, ki jih delajo – govoriš njihov jezik, ješ njihovo brano. /.../ Tudi imeti normalno življenje, imeti službo, to je zelo pomembno.

Meni, da "še ni" polno integrirana v slovensko družbo:

Mislím, da sem skoraj tam, edino, če bi že govorila jezik s samozavestjo. Ne le s samozavestjo, ampak saj veš, da ko govoriš, da ima smisel, da te res razumejo, ti razumeš njih ... da govoriš slovenščino pravilno. Da imaš službo v Sloveniji. Ja, to.

Kot predloge za uspešnejšo integracijo navede:

... več programov kot na Andragoškem zavodu, ampak mogoče ne le jezik, mogoče aktivnosti, specifične za tujce, mogoče kot klub za tujce, da delajo stvari, da so prostovoljci, za nas, da bi imeli več socializacije, več izpostavljanja stikom s slovenskimi ljudmi – stvari, kot so te. Morda tudi, da bi lahko skrbeli za starejše, bolne ljudi, mogoče te stvari, ki so na prostovoljski bazi. Mogoče kaj obstaja, pa ne vem. /.../ Sledim le skupini Tujci v Sloveniji, je zelo, zelo dobra za informacije, zato ker tam tujci pišejo o Sloveniji, torej delijo informacije, na ta način lahko pridobim nekaj informacij, a mislim, da bi tudi vlada morala dati te informacije.

Intervju št. 3: intervju z ekonomsko priseljenco iz Severne Makedonije

Intervjuvanka prihaja iz Severne Makedonije, razlog za selitev v Slovenijo leta 2020 je bil "ekonomska in politična situacija v Makedoniji":

... odločitev ni bila lahka, a ni bila niti tako težka glede na situacijo. A bi bilo lažje, če se za to odločiš pri 30 letih kot pri 46 letih, a vodil nas je nek pogum in ... neka nora sreča, da smo se sredi epidemije preselili sem. Pomagala nam je tudi okoliščina, da ne potrebujemo plačevati najemnine, ker smo prodali stanovanje v Makedoniji in ga kupili tukaj, vedoč za višino najemnine, stroške in vse ostalo. Ko imaš svoje stanovanje, si bolj umirjen, rečeš si: "Imam varnost, imam svojo posteljo." /.../ Z mozem sva skupaj 24 let. Od 18. leta. In nisva govorila, da nama ne gre. Zaradi spleta vseh okoliščin sva se le spogledala in sva si rekla: "Da, še en minus, da še en minus, da, še ena propadla stvar." /.../ Tako da, pripravljali smo se psihično in fizično. Fizično še bolj, psihično veliko, vedela sva, da loviva zadnji vlak.

V Makedoniji je pustila redno službo na Centru za socialno delo, z možem sta stanovanje kupila na daljavo. Ker je mož umetnik, ki je že delal v Sloveniji, sta Maribor že poznala. Za Slovenijo sta se odločila zaradi ekonomskih, socialnih razlogov in jezikovne bližine, prav tako pa sta pridobila informacije od Makedoncev, ki živijo v Sloveniji. Kljub temu pa je bil odhod boleč, tudi zaradi občutka krivde, ker v Makedoniji še živeli njeni starši (in sestra, ki je skrbela zanje):

In zdaj gledaš ta prazen predal in si rečeš: "Čakaj. Kam? A poznaš Slovenijo? Kako bo tam?" In to te razžira. Ampak v vsakem primeru sem zdržala. Dogovorila sem se s seboj in dobro sem bila dogovorjena. Ne vem, spakirala sem, dobra doba je bila to, od prvega nekje do dvajsetega avgusta, zadosti dobro obdobje, da spakiraš en del življenja.

Kot oporo pri selitvi opisuje predvsem moža:

Pri odločitvi, da se preseliš v neko državo, da spremeniš življenje, moraš imeti, se moraš odločiti v tistem trenutku, ko imaš ob sebi stolp. Zaradi tega, ker če sva oba kamna, naju bodo vsi frkali. V tistem trenutku sem bila jaz kamen, ki se labko prestavi sem in sem, (ime moža) pa je bil stolp. In za vsak moj strah je imel odgovor.

Prvi meseci so bili zanjo zelo naporni, tudi zato, ker so od oktobra veljali koronski ukrepi, povezani s socialno izolacijo in z osamljenostjo:

Bil je težek mesec, zredila sem se šest kilogramov ... Dobesedno nisem sploh šla z doma. Le sedela sem in jedla. Celo hvaležna sem bila vladi, da ne dovoli, da se bodi ven ... Kot da sem se skrila. To je en vidik depresije. /.../ Ponoči ne morem spati, ustajam in jem, zjutraj ne želim vstati, vse to so bili znaki depresije. /.../

Stisko je povzročalo tudi dejstvo, da ni imela rednega zdravstvenega zavarovanja:

Če nimaš zdravstvenega zavarovanja urejenega, nimaš niti osebnega zdravnika, nimaš psihiatra, karkoli se ti zgodi, ti nimaš ničesar. In takrat moraš biti močen. /.../ Imam simptome korone. Novembra. Nimam osebnega zdravnika, nimam nikogar, na kogar naj se obrnem. Nibče te ne sprejme. Pokličem telefon za pomoč in informacije, rečem, da imam simptome korone ... In mi reče, naj se javim osebnemu zdravniku. Jaz pravim, da nimam osebnega zdravnika, ker nimam zavarovanja. "Kako nimate? Osnovnega zavarovanja nimate?" "Da." "Nimate osnovnega zavarovanja?" "Da." "Potem naj vam pa bog pomaga." Odloži telefon.

Problem je bila tudi zaposlitev, ki je intervjuvanka ni uspela pridobiti:

./.../ Nimam službe. Prijavila sem se na Zavod za zaposlovanje, le enkrat so me poklicali, za v dom starostnikov, za ljudi, ki so nepokretni, da jih masiram in jim menjavam plenice. ./.../ Ampak jaz sem jim rekla: "Jaz nisem medicinska sestra. Jaz ne znam masirati." Staremu človeku labko z enim napačnim masiranjem polomiš kost. Jaz si ne upam tega delati ./.../ To labko dela medicinsko usposobljeno osebje.

V vmesnem času je dobila začasno zaposlitev za tri mesece (delo od doma na projektu o telekomunikacijah v bivših jugoslovanskih državah, delala je za področje Makedonije). Tu je doživela vrsto diskriminacij in predsodkov zaradi svoje izvirne države.

Pomembnost pridobitve zaposlitve opisuje takole:

Največja težava ... je zaposlitev. Od prvega dne do danes. Ti bom povedala nekaj primerov. Torej, če bi bila jaz zaposlena prvi mesec, od kar sem prišla (ni vedno denar prvi), bi zamenjala okolje. Ko zamenjaš okolje in ti dajo delovne naloge, nimaš toliko časa razmišljati ... tako se izogneš depresivnemu trenutku. Imela bi stik z ljudmi in bi se bolje naučila slovenskega jezika, saj bi komunicirala. Oblikovala bi nek krog, enega, dveh ne prijateljev, znancev. In imela bi denar. Za to delo bi dobivala denar. Ko delaš, se počutiš, da nekaj prispevaš v splošno dobro. Ko zaslužiš denar, se počutiš, da nekaj doprinašaš v družino.

Največje izzive integracije opiše takole:

./.../ težave niso le v materialnem, težave so tudi v duhovnem življenju in v jeziku in na zaposlitvenem področju. Težave so bile tudi s sinom, ki so ga slovenski otroci, mogoče je bila šola takšna, ampak niso ga sprejeli do zadnjega dneva. Trdim, da je bil od prvega do zadnjega dne v tej šoli podvržen velikemu "bullyingu", vrstniškemu nasilju. ./.../ Če rečem, da ni bilo niti najmanjšega zanimanja za to, kaj se dogaja, s strani vodstva, če rečem, da jim je bilo vseeno, ne lažem, še celo fina sem ... Nismo mogli vzpostaviti stika. Otrok z otrokom, starš s staršem, da komuniciraš kot človek. ./.../ Pozneje, ko je prišel april, maj, ko smo malo zaživel tukaj, smo razbrali, da je to šola, kamor hodijo otroci bogatih, znanih, ne vem, ta tip ljudi ... otroci nekega višjega sloja, čeprav nočem tega reči, a to so nevzgojeni otroci, brez težav, otroci, ki sem ji labko kupi vse, le kulture in zanimanja jim ne moreš kupiti. Prepisali smo ga na drugo šolo, drugi dan je v šoli in vse je kot pesem. Ne vem, kako bo tukaj, ampak prvi dan na prvi šoli je bil: "Ti si priseljenec. Ti si Makedonec. Ti boš sedel tukaj in z nikomer ne boš govoril, če boš želel govoriti, moraš priti do mene in me vprašati, če labko." V tej drugi šoli pa so ga sprejeli z napisom: "Dobrodošel." ./.../ Ko govorim o tem, začnem jokati ... ne morem nehati jokati.

Sin je namreč po nasilju na prvi šoli "končal na urgenci s slikanjem glave in pljuč, ker so ga pretepli z debelimi lesenimi palicami", potreboval je tudi psihološko pomoč. Šola se ob tem nasilju ni odzvala na ustrezen način, kar kaže na prisotnost institucionalnega rasizma, ne le zgolj na običajno nesprejetost in "hudobijo" otrok.

Kot težavo pri integraciji vidi tudi birokracijo in odnos zaposlenih do tujcev:

Ne znaš slovensko? Pa ne zanima me, če ne znaš slovensko, tukaj imaš obrazec, najdi se. Vprašam jaz: "Ampak kaj pomeni to?" Najdi si nekoga, da ti razloži, najdi se. So izjeme, vedno se najde človek na Upravni enoti, na policiji, povsod se najde človek, ki je v duši dober, ki mu to ni le obveznost, da mi pomaga, ki ima v duši dobroto in ti pomaga...

Slovence opisuje kot zaprt narod:

Slovinci so po mojib izkušnjah zelo zaprt narod. /.../ Hladni ... ne rečem, da so prestrašeni, ampak kot da nimajo radi drugega kot svojega kroga in kot da nočejo, da kdo drug vstopi v njihov krog. Če vstopiš v ta krog, so vsi topli, vsi se imajo radi, te povabijo, da prideš k njim.

Glede jezika razumevanje ocenjuje kot dobro, predvsem zaradi bližine z maternim jezikom, manjkala pa ji je komunikacija v slovenščini v praksi:

Mislím, da je moj problem v tem, ker ne komuniciram s Slovenci. Ker se jezik uči s komunikacijo. Mislím, da se najbolj nauči s komunikacijo. Torej, jaz sedim pred računalnikom in ponavljam besede "moka", "roka", ono, tisto, a ko grem v Spar, ne vprašam za moko, ampak za "brašno". Me razumeš?

Kljub vsem težavam si je intervjuvanka v času intervjuja v Sloveniji želela ostati, svojega moža je videla kot vključenega, svojo integracijo, ki jo vidi kot "dvosmeren proces", pa je opisovala tako:

In labko rečem, ne da je integriran, ampak da je vključen. Jaz pa bom potrebovala veliko več časa, da se vključim. Prvič, mož govori, ima takšno ... zaposlitev, da se labko pogovarja v srbsčini, ga vsi razumejo, nima nobenega problema. Jaz pa ne vem, kako bi bilo, če bi prišla nekam in govorila v srbsčini, ne verjamem, da bi šlo tako zlabka ... To je prvo. /.../ ker Slovenci v principu niso sproščen narod, se labko dosti prej integriraš na kulturnem področju kot v gradbeništvu recimo. /.../ V večjem delu mojib izkušenj imajo Slovenci predsodke proti Srbom in Makedoncem, sploh proti Makedoncem. Obravnavajo jih kot dosti nižje. /.../ In ko prideš v

tako sredino, kjer ... ne vidijo mene kot človeka, ampak vidijo nekoga, ki je prišel iz Makedonije, potem ne more priti do integracije.

Intervjuvanka je leta 2024 Slovenijo s sinom zapustila predvsem zaradi tega, ker v Sloveniji ni uspela najti zaposlitve, prav tako se v slovensko okolje ni uspel vključiti sin.

Ovire integracije priseljencev v Mariboru

Večina intervjuvancev – razen intervjuvanke, ki prihaja iz Severne Makedonije –, opisuje Slovenijo kot neznano državo, zato niso imeli realnih predstav in pričakovanj glede svojega življenja v Sloveniji, ki jih je v številnih pogledih razočaralo. Ljubezenska priseljenka iz Turčije pravi:

Če bi vedela, da je Slovenija takšna, da bo moje življenje takšno, bi prišla sem? Mogoče ne. /.../ Mislím, da bi našla drug način. Mislím, da bi moža vprašala, če se preseliva v katero drugo državo, če bi vedela, da je jezik tako težek in da je tako težko najti službo.

Vsi intervjuvanci imajo pozitiven odnos do integracije, ki pa zanje ne pomeni enosmerne asimilacije. Opisujejo jo kot vključevanje, dodajanje novih navad, vedenja, vrednot k tistim pred migracijo, kot usvajanje jezikovnih, sistemskih in kulturnih kompetenc za možnost samostojnega, funkcionalnega preživetja v novem okolju. Zavedajo se pomena "prilagajanja", učenja jezika, sistema in vrednot slovenske družbe, ki pa zanje ne pomeni postati Slovenec, kar pogosto občutijo kot pričakovanje ali asimilacijski pritisk, ki ga zaradi preprek (na primer videza) niti ne morejo doseči.

Ne glede na osebne razlike (socialno-kulturne, starostne, spolne, vzroka prihoda v Slovenijo) izpostavljajo podobne potrebe in izzive pri integraciji, ki so medsebojno povezani. Te potrebe in izzivi zadevajo predvsem naslednja področja: jezikovno integracijo, ekonomsko integracijo in pridobitev zaposlitve, dostop do informacij, socialno integracijo, diskriminacijo in kulturni rasizem. V nadaljevanju bova na kratko orisali ključne ovire na navedenih področjih.

Ključne ovire v jezikovni integraciji

Ključnost jezikovne integracije izpostavlja slovenska zakonodaja, ki je bila jeseni 2023 novelirana na določbo, da morajo tujci, prijavljeni v evidenci brezposelnih pri Zavodu za zaposlovanje, leto dni po prijavi obvezno opraviti izpit iz

slovenščine na preživitveni ravni (prej ravni A1), sicer niso upravičeni do prejema denarnega nadomestila in so izključeni iz evidence brezposelnih.⁷⁰ Preživitvena raven znanja slovenskega jezika omogoča temeljno sporazumevanje v slovenskem jeziku, omejeno na preproste, predvidljive, vsakodnevne situacije, v katerih je izražanje rutinsko in se ponavlja. Vsak priseljenec je upravičen do enega brezplačnega preizkusa znanja. Za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje pa še vedno ostaja pogoj opravljen izpit na ravni A2, kot je to določeno s prejšnjo novelo *Zakona o tujcih* aprila 2023.⁷¹

Vsi intervjuvanci kot ključni problem integracije izpostavljajo jezik. Zavedajo se pragmatične nujnosti znanja jezika, ki jim nudi sposobnosti funkcionalnega preživetja v novem socialnem in kulturnem okolju. Pravijo, da imajo Slovenci do njih drugačen odnos, če se vsaj trudijo govoriti slovensko. Kot izpostavi ljubezenska priseljenka iz Turčije: "... se moraš vsaj truditi, /.../ ker če se ne trudiš, mislim, da te doleti vsaj rasistični odziv tukaj."

Jezikovna integracija je asimetrični proces, ki lahko pri pripadnikih družbe sprejema vzbudi strah zaradi obstoja novih jezikov, pri priseljencih pa ranljivost, frustracije in skrb, da bo nov jezik izpodrinil materinega.⁷² Nekateri domači govorci lahko od priseljencev zahtevajo visoko raven jezikovne integracije, kar je povezano z željo po enotnosti in standardizaciji jezika. Eriksenizpostavlja, da je večinska družba praviloma tista, ki narekuje uporabo jezika, pravila

⁷⁰ Prim.: Zavod za zaposlovanje: *Znanje slovenskega jezika*, b. n. l.; dostopno na: <https://www.ess.gov.si/iskalci-zaposlitve/zaposlitve-tujih-drzavljanov/znanje-slovenskega-jezika/>, pridobljeno: 10. 7. 2023.

⁷¹ Prim.: Ministrstvo za notranje zadeve: *Z nujno novelo Zakona o tujcih prilagajamo pogoj znanja slovenščine*, 15. 11. 2023; dostopno na: <https://www.gov.si/novice/2023-11-15-z-nujno-novelo-zakona-o-tujcih-prilagajamo-pogoj-znanja-slovenscine/>, pridobljeno: 15. 3. 2024.

⁷² To je bilo vidno tudi pri sprejemanju predloga *Zakona o uresničevanju kulturnih pravic pripadnikov narodnih skupnosti nekdanje SFRJ* marca 2024, kjer je v 5.a členu zajeta možnost poučevanja maternih jezikov otrok priseljencev, na katero se je kritično odzvala Komisija za slovenski jezik v javnosti pri SAZU, ki meni, da to ne deluje v korist slovenski državi in njenih prebivalcev, zato je koalicija predlagala umik člena kljub dejstvu, kot zapišejo v javnem pismu znanstveniki s tega področja ("Ko načelne in pogumne rešitve pokleknejo pod pritiski demagoških interpretacij in groženj pred referendum – Javno pismo – Odziv na izjavo Komisije za slovenski jezik v javnosti pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti", 7. 3. 2024, dostopno na: https://www.mladina.si/231267/ko-nacelne-in-pogumne-resitve-pokleknejo-pod-pritiski-demagoskih-interpretacij-in-grozenj-z-referend/?fbclid=IwAR2uU73_OWpRf8XqqL9KrU7qKWwH-3C3Re3_k_FhL0eM29AcYToCDO1H9fE, pridobljeno: 15. 3. 2024), da "razvijanje jezikovnih kompetenc v maternem jeziku olajšuje učenje slovenščine za novopriseljene učence, prispeva k njihovemu občutku sprejetosti in tako pozitivno vpliva na motivacijo za učenje jezika okolja in sodelovanje pri šolskem delu. Pri tem učiteljice in učitelji pouka maternega jezika in kulture lahko pomembno prispevajo kot vezni člen med učenci, starši in šolo: lahko pomagajo pri reševanju težav, povezanih z vključevanjem v slovenski administrativni sistem, oziroma delajo na premagovanju predsodkov in stereotipov. Pri otrocih, ki v Sloveniji že odraščajo kot dvojezični, pa spodbujanje strukturiranega učenja enega izmed njihovih primarnih jezikov ne more ogroziti usvajanja učne snovi, ki poteka v slovenščini, tako kot ga ne ogroža učenje angleščine, nemščine in drugih jezikov". (Council of Europe b. n. l. (dalje: Council of Europe)).

vedenja in znanja, ki ustrezajo njej sami, obenem pa jih sama obvlada.⁷³ Znanje jezika je tudi dokaz pripadnosti, celo zvestobe državi.

Vendar pa takšna asimilacijska perspektiva, ko gre za jezikovno integracijo, ni ustrezna: integracije ne bi smeli definirati kot le usvajanje večinskega jezika, temveč bi jo bilo treba opredeliti glede na jezikovni in kulturni repertoar vsakega posameznika. S stališča priseljencev je namreč znanje slovenskega jezika videno kot prilagajanje novemu sporazumevalnemu okolju, kjer lahko dosežejo nižjo, funkcionalno in višjo raven integracije.⁷⁴ V slovenskem kontekstu je ključnega pomena slovenski jezik kot element simbolnega kapitala. Raziskave pa slovenski jezik kot že omenjeno oviro pri doseganju rezultatov v procesu integracije na več ravneh vidijo kot glavno orodje (kulturnega) rasizma in kot obliko jezikovnega nacionalizma.⁷⁵ Jezik je tako hkrati vir vključevanja in izključevanja: je medij vsakodnevne komunikacije, vir v kontekstih izobraževanja in zaposlovanja, a hkrati ustvarja socialno distanco, je simbol pripadanja in tujosti ali orodje diskriminacije.⁷⁶

Jezik je po mnenju intervjuvancev pomemben za zaposlitev, ki je večina nima. Intervjuvanci jezik in zaposlitev povezujejo: po eni strani zaposlitve ne dobijo, ker ne znajo jezika; po drugi strani pa zaposlitev vidijo kot situacijo, ki bi bistveno prispevala k doseganju funkcionalne jezikovne integracije, ki pomeni uspešno obvladovanje večine družbenih, poklicnih in zasebnih sporazumevalnih situacij, ko je učinkovitost v jeziku, komunikaciji in delovanju dosežena kljub morebitnim jezikovnim napakam.⁷⁷ Gre za ključno težavo, ob tem pa velja izpostaviti tudi, da trenutni sistem skoraj nikoli ne ponuja vmesne stopnje, na primer učenja slovenščine na delovnem mestu, kar priseljence potiska v dolgotrajno brezposelnost ali izolacijo.⁷⁸ Podobno kot pomembno mesto usvajanja jezika priseljenci vidijo tudi izobraževanje.

⁷³ Eriksen, *Majbni kraji, velike teme*, str. 333.

⁷⁴ Council of Europe.

⁷⁵ Prim.: Lipovec Čebren, "Language as a Trigger for Racism"; Prim.: Veronika Bajt in Mojca Freljih, "Empoderamiento a través de la migración: Narratives de la integración exitosa de mujeres inmigrantes en Eslovenia", *Cuestiones Pedagógicas. Revista De Ciencias De La Educación* 1, št. 31 (2022) (dalje: Bajt in Freljih, "Empoderamiento a través de la migración"), str. 57–76.

⁷⁶ Prim.: Hartmud Esser, "Migration, Language, and Integration", *AKI-Forschungsbilanz* 4 (Berlin, 2006).

⁷⁷ Prim.: Council of Europe.

⁷⁸ O tem piše tudi Anita Jug Došler, ki poudarja podporo delovne organizacije priseljencem pri učenju slovenskega jezika na delovnem mestu, ki je v slovenskem prostoru večinoma novost, in govori o potrebah priseljencev pri učenju slovenskega jezika za potrebe dela z vidika delovne organizacije. Ugotavlja, da ta podpora ni pomembna samo zaradi uspešnega opravljanja delovnih nalog, temveč tudi zaradi uspešne socialne vključenosti priseljencev v delovno in družbeno okolje. Bolj kot so vodje, ki neposredno skrbijo za priseljence, vključeni v proces učenja slovenskega jezika pri delu, učinkovitejše je učenje jezika, zato je treba vodje opolnomočiti z ustreznimi pristopi in z metodami za učenje jezika pri delu, ki vključujejo tudi znanja, spretnosti in kompetence za vzpostavljanje medkulturnega dialoga in spoštovanja različnosti. Priseljencem je treba zagotoviti podporo učenja "tukaj in zdaj", tudi med odmori, z drugimi sodelavci, z neformalnimi druženji izven delovnega časa, z organizacijo doda-

Kot ključne težave pri usvajanju jezika intervjuvanci navajajo prekratke tečaje in predolge čakalne dobe, saj pogosto na vključitev v tečaj čakajo leto ali več. To velja predvsem za priseljence, ki nimajo statusa begunca in niso vključeni v programe začetne integracije, zato se integracija zanje ne začne takoj po priselitvi. Problemi so še centralizacija in rigidnost urnikov, vsebinska organizacija tečajev (skupine pogosto vsebujejo slovansko in neslovansko govoreče udeležence) in narečna razcepljenost Slovenije, ki pomeni učenje skoraj dveh jezikov (knjižne slovenščine, ki je nujna za opravljanje izpita, in narečja, ki je jezik okolja).⁷⁹ Kot pravi ljubezenski priseljenec iz Argentine:

Kot je rekel ta fant iz Paragvaja: "Za vas je narečje, zame je nov jezik." [smeh] Naučiš se nekaj besed in potem je nekdo od tam, kjer je drugo narečje, in ne veš, kaj ti želijo povedati, tako da ta kombinacija je nekaj najtežjega.

Iz odgovorov intervjuvancev je razvidno, da se zavedajo ključnosti učenja jezika v vsakodnevni situacijah in interakcijah s Slovenci, ki pa umanjajo.⁸⁰

Iz intervjujev s priseljenci pa so razvidni tudi njihovi predlogi, kako rešiti nekatere ovire na področju jezikovne integracije. Intervjuvanci tako predlagajo, da bi bilo treba organizirati kvalitetne jezikovne tečaje za vse priseljence. S tečaji učenja jezika bi morali priseljenci začeti takoj, prilagoditi bi bilo treba urnike in organizirati učenje jezika glede na materin jezik ter predhodno izobrazbo priseljencev. Tečaji učenja slovenskega jezika pa bi morali biti po njihovem mnenju daljši.⁸¹ Izpostavljajo potrebo po medkulturnih mediatorjih/tolmačih v situacijah, kot so na primer urejanje administrativnih ali zdravstvenih zadev, ki naj bodo, če je le mogoče, iz njihove izvorne države, saj gre za družbeni kontekst razumevanja pomenov, ki je povezan celo z empatičnim dojemanjem.

Izkušnje prve avtorice s poučevanjem slovenskega jezika pri priseljencih kažejo, da se kaže pri slovansko govorečih priseljencih predvsem zmožnost razumevanja, poslušanja, branja, prihaja pa do problema govorjenja in pravilne slovnice, pravopisja in pravorečja – oboje zaradi sorodnosti jezikov.⁸² Učenje priseljencev, katerih materni jeziki niso slovanski, zahteva drug način učenja jezika, saj gre za učenje popolnoma novega, njihovemu nesorodnega jezika, kjer je

tnih jezikovnih tečajev (za več: Anita Jug Došler, "Podpora priseljencem pri učenju jezika na delovnem mestu: izzivi za organizacije", *Dve domovini*, št. 57 (2023), str. 109–126).

⁷⁹ Ljubezenska priseljenka, poročena s Prekmurcem, se na jezikovni tečaj vozi iz Murske Sobotne v Maribor. Isto velja tudi za begunko iz Ukrajine.

⁸⁰ Prim.: Nataša Pirih Svetina, *Slovenščina kot tuji jezik* (Domžale, 2005), str. 8.

⁸¹ Fleksibilnost urnikov bi bila potrebna predvsem za delovne migrante, ki jim pogosto zmanjka časa, da bi se izobraževanju udeležili.

⁸² Gre za izkušnje, ki so opisane v poglavju o metodologiji raziskave.

problem razumevanje, pogosto pa so zaradi jezikovne oddaljenosti ti priseljenci boljši v slovničnih pravilih, saj ne pride do napak zaradi sorodnosti jezikov.

Hkrati pa se je treba zavedati, da je učenje jezika vedno učenje kulture – v antropologiji že od Sapirja in Malinowskega velja, da je jezik način razumevanja in strukturiranja sveta.⁸³ Zato je ključno, da se profesor tečaja slovenščine zaveda, da priseljence ne uči le jezika, ampak tudi življenja v Sloveniji, in je obenem vključujoč do različnosti, ki jih priseljenci prinašajo s sabo. Tako se lahko sam nauči veliko novega, še posebej tega, kako jezik narediti uporaben, logičen in kako preko diferenciacije opolnomočiti vse udeležence za življenje v novem sistemskem, družbenem in kulturnem okolju.

Ključne ovire v ekonomski integraciji

V izvedenih intervjujih intervjuvanci poleg jezikovne izpostavljajo kot ključno ekonomsko integracijo in z njo povezano pridobitev zaposlitve, kar je skladno z ugotovitvami Natalije Vrečer.⁸⁴ Ekonomska integracija zaradi finančne preskrbljenosti, ki jo prinaša, priselencem omogoča vključitev v vse ostale sfere življenja. Kot izpostavita Ager in Strang, zaposlitev nudi ekonomsko neodvisnost, načrtovanje prihodnosti, stike z večinsko kulturo in razvoj jezikovnih spretnost, prihodki pa so povezani z ohranjanjem duševne stabilnosti, s psihološko integracijo, ki je, kot izpostavi Vrečer, najboljši kazalnik učinkovitosti integracije.⁸⁵

Vončina in Marinza skupino beguncev za leto 2018 ugotavljata, da je med njimi višja stopnja nezaposljivosti kot med Slovenci.⁸⁶ Ključni razlogi za to so: jezik; kulturne razlike (tudi drugačni načini razumevanja, izvajanja dela); nižja izobrazba; pomanjkanje delovnih izkušenj ali odsotnost dokazov o njih, odsotnost dokazov o izobrazbi. Pogosto prihaja do diskriminacije na trgu dela in nezadostnih možnosti za usposabljanja, čeprav so v zadnjih letih sprejeti dodatni ukrepi, npr. usposabljanja na delovnem mestu za skupino beguncev. Pri

⁸³ Edward Sapir, "Language.", v: *Language, Culture, and Society: A Book of Readings*, ur. Ben G. Blount (Illinois: 1995), str. 43–63; Bronislaw Malinowski, "The Problem of Meaning in Primitive Languages", v: *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*, ur. Charles Kay Ogden in Ivor Armstrong Richards (New York, 1923), str. 296–297; Prim.: Tim Ingold, "What is Culture?", v: *Companion Encyclopedia of Anthropology*, ur. Tim Ingold (New York: 2005), str. 331.

⁸⁴ Prim.: Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 55.

⁸⁵ Ager in Strang, "Understanding Integration"; Prim.: Michaela Hynie, "The Social Determinants of Refugee Mental Health in the Post-Migration Context: A Critical Review", *The Canadian Journal of Psychiatry* 63, št. 5 (2018), str. 297–303; Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 55.

⁸⁶ Prim.: Brigita Vončina in Nina Marin, "What Issues do Refugees Face in Integrating Into Labour Markets? Evidence from Slovenia.", *Transfer* 25, št. 1 (2019), str. 106–107.

beguncih gre večkrat za negotove zaposlitve, večina zaposlenih beguncev naj bi delala na nižjih, manj kvalificiranih delovnih mestih (Čistilci, manualni delavci ipd.). Dejansko povpraševanje po delovni sili z nizkimi veččinami pomeni, da gre pri priseljencih za zaposlovanje na nizko plačanih delih, ki jih "domače" prebivalstvo v gostujočih družbah običajno ne sprejema. Cukut Krilić in Knežević Hočevar izpostavljata, da so pri zaposlovanju priseljencev prisotne strukturne neenakosti in rasizmi.⁸⁷ Bajt in Frelih pa ugotavljata, da obstoječe analize transnacionalne migracije pogosto izpostavljajo naraščajoče povpraševanje po ženski delovni sili, saj so priseljenke z "globalnega juga" usmerjene v gospodinjske storitve in nego v državah "globalnega severa".⁸⁸

Tudi Slovenija zapolnjuje svoj zaposlitveni deficit z delovnimi priseljenci. Pri priseljenkah se na zaposlitvenem področju tudi v Sloveniji ugotavlja pre nizka kvalificiranost, socialna izključenost in diskriminacija, pridobivanje jezikovnih veščin pa se kaže kot glavni ukrep za integracijo, ki omogoča socialno in tržno vključenost, olajšuje interakcijo in širi socialni krog.⁸⁹

Leta 2017 je Zavod za zaposlovanje zaposlil dva svetovalca za skrb za premernike mednarodne zaščite in aktivno pomagal pri njihovem iskanju zaposlitve, nevladne organizacije in prostovoljci pa prevzemajo programe osnovne zaposlitvene integracije in orientacije, ki so ključni pri širjenju socialnih veščin in mrež priseljencev, a, kot opozarjajo Ladić, Bajt in Jalušič, projekti in programi "niso izvajani sistematično niti nacionalno".⁹⁰ Obenem takšni programi in projekti umanjajo pri skupini ljubezenskih in delovnih priseljencev, ki težko dostopajo do informacij, ki jih begunci pridobijo prej. Kot pove ljubezenska migrantka iz Turčije:

Seveda lahko najdeš službo, če znaš dovolj dobro govoriti slovensko, a če ne znaš slovensko, je zelo težko. Mogoče beguncem bolj pomagajo najti službo, imajo institucije, programe, je malce lažje zanje. /.../ Bilo bi super, če bi imeli te programe za vse tujce. Da bi jih spoznali s službami, da vidijo, kakšne prednosti imajo, kakšne posebnosti imajo, kako je lahko to koristno.

Na zaposlitvenem področju so torej za uspešnejšo ekonomsko integracijo in integracijo nasploh potrebni možnost usposabljanja na delovnem mestu,

⁸⁷ Prim.: Cukut Krilić in Knežević Hočevar, "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu", str. 70–71.

⁸⁸ Bajt in Frelih, "Empoderamiento a través de la migración".

Prim.: Cukut Krilić in Knežević Hočevar, "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu", str. 70–71.

⁸⁹ Prim.: Bajt in Frelih, "Empoderamiento a través de la migración".

⁹⁰ Prim.: Bezec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices", str. 258; Ladić, Bajt in Jalušič, "Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije", str. 26.

programi za dodatno zaposlitveno orientacijo, ki že obstajajo za begunce, tudi za druge priseljence.⁹¹ Obenem je treba premisliti širše razmere vključevanja v trg dela: pogosto se za vse skupine priseljencev, ki kot težavno opisujejo iskanje in pridobivanje zaposlitve, kažejo kot možne le nižje, deficitarne zaposlitve, ki je pogosto izkoriščevalne, posebej do tistih z nižjimi kvalifikacijami ali do tistih, ki se na taka delovna mesta zaposlujejo kljub lastni višji izobrazbi. Pri tem izpostavljajo pomen državljanstva, ki jih statusno reši hujših kršitev delodajalcev. Zaznati je tudi delo na črno, izpostavljeno tudi v *Intervjuju št. 1*, ki kaže na "past socialne države", saj sistem, ki naj bi pomagal, v praksi prej spodbuja sivo ekonomijo, ker je prehod na legalno delo preveč tvegan ali finančno neugoden.

Ključne ovire pri dostopu do informacij

Naslednje ključno področje integracije, na katerem obstaja vrsta ovir, je po mnenju intervjuvancev dostop do informacij.

Dostop do informacij je ključen že pred izselitvijo, med selitvijo in v obdobju priselitve, kjer so konkretne informacije o na primer samem postopku pridobivanja statusa mednarodne zaščite, zdravstvenem varstvu, izobraževanju, nastanitvi, zaposlitvi, socialni zaščiti in drugih vidih vsakodnevnega življenja prvi pogoj za integracijo priseljencev in za izboljšanje delovanja javnih institucij.⁹²

O težavah pri pridobivanju informacij poročajo vsi intervjuvanci, tudi begunci, za katere sicer obstajajo podporni programi. Intervjuvanka iz Irana te težave opisuje takole:

To vse – da pač spoznaš sistem, kako gre, kako gre šolanje, kako najti službo, kako je najeti stanovanje, vse. To je bilo najtežje, ko nisem znala. Pa še vedno česa ne vem. Še vedno moram iskati informacije ali pa vprašati ... Veš, nisem še 100 % v sebi v Sloveniji ... Jaz mislim, da je to v vsaki državi, če greš kamorkoli... so take stvari, da se moraš... navajati. Za to, mislim, rabiš 10 let.⁹³

⁹¹ Eden izmed intervjuvancev opozarja na kršitve, in sicer na izkoriščanje delovne sile v okviru projekta usposabljanje na delovnem mestu, ko delodajalec po usposabljanju ne zaposluje priseljencev dolgočasno, temveč vedno znova najema nove priseljence, saj si s tem znižuje stroške delovne sile.

⁹² Prim.: Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 6062; Cukut Krilič in Knežević Hočevar, "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu", str. 7071; Bajt in Freljih, "Empoderamiento a través de la migración"; Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices", str. 258; Bajt in Jalušič, "Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije", str. 26; Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 6062.

⁹³ Intervjuvanka je v letih integracije postala opora družini, ker je bila najstarejša hči, ki je najhitreje usvojila jezik in družbeni sistem – zato je družini pomagala iskati stanovanje, zaposlitev, hodila s starši k zdravnikom, na roditeljske sestanke, sestanke v vrtcu za sestri itd. Otroci pogosto zaradi jezika in

Oseba z mednarodno zaščito iz Sirije pa poroča:

In veliko informacij nismo vedeli, na primer, kaj so naše pravice, kaj so naše dolžnosti, kaj lahko mi dobimo na primer... To je bilo res težko za mene. Ker smo bili sami kar naenkrat. /.../ Ampak glede CSD-ja lahko povem. Na začetku, ko smo bodili na tečaj slovenščine, pa smo dobivali pomoč s strani, socialno pomoč. Nismo vedeli, da mi moramo podaljšati, ko smo imeli prve tri mesece. Potem pa moraš podaljšati. Tega nismo vedeli... Nihče mi ni povedal, nihče mi ni razložil. In smo izgubili en mesec CSD-ja na primer. Nismo vedeli, da moramo podaljšati.

Težave s pridobivanjem informacij imajo, kot je razvidno iz že navedenega odlomka iz intervjuja ljubezenske priseljenke iz Turčije, še prav posebej ljubezenski in delovni priseljenci, ki niso vključeni v programe začetne integracije.

O težavah, ki jih imajo z dostopom do informacij priseljenci, poročata tudi Cukut Krilič in Bofulin na podlagi mednarodnega projekta DRIM, ki naslavlja problematiko dostopa do informacij za priseljence v Podravski regiji.⁹⁴ Avtorja ugotavljata, da so ključne težave na tem področju konceptualne (komu so informacijski viri namenjeni, kaj in kako sporočajo), izvedbene (pomanjkanje sodelovanja v institucijah, med resorji in javnimi službami ter nevladnim sektorjem) in politične (ignoriranje potreb in pomanjkanje politične podpore dolgotrajnemu vzdrževanju sodobnih informacijskih virov). Opozarjata, da imigranti zaradi jezikovnih ovir niso seznanjeni niti z možnostmi učenja slovenskega jezika, kar upočasni njihovo vključevanje v družbo in dostop do drugih storitev v kraju naselitve, prav tako pa so številne ključne informacije pogosto le v slovenščini, državni uradniki pa nimajo veščin medkulturnega komuniciranja, brez njihovega znanja tujih jezikov in/ali angleškega jezika pa pogosto prihaja do "informacijske blokade".⁹⁵

O fenomenu "informacijske blokade" poročajo tudi naši intervjuvanci o Upravni enoti Maribor. S tem v zvezi bi veljalo pripraviti vsaj kak letak z osnovnimi informacijami in kontakti v angleškem jeziku in/ali v pogostih jezikih priseljencev.

Na področju pomanjkljivega dostopa do informacij bi bilo smiselno učinkoviteje uporabiti informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT). Raziskave namreč kažejo, da je uporaba IKT med priseljenci enaka, če ne celo večja

vpetosti v okolje postanejo posredniki in prispevajo k integraciji svojih staršev (več o integraciji otrok prim. ur. Mateja Sedmak, Fernando Hernández-Hernández, Juana M. Sancho-Gil in Barbara Gornik, *Migrant Children's Integration and Education in Europe: Approaches, Methodologies and Policies* (Barcelona, 2021)).

⁹⁴ Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 61.

⁹⁵ Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 62, 64–65.

kot med prebivalci države sprejema.⁹⁶ Zato bi IKT lahko služila za pridobivanje jasnih, transparentnih, razumljivih informacij, kot pomoč pri učenju jezika, poglobljanju medkulturnega dialoga in seznanjanju s civilno participacijo v družbi.⁹⁷

V zvezi s pridobivanjem informacij je treba izpostaviti ključno vlogo neformalnih etničnih mrež med samimi priseljenci, kar je razvidno tudi iz naših intervjujev. Lep primer so Filipinci v Sloveniji, ki med seboj delijo koristne informacije o službi, jeziku ipd., ki so lahko dodatni vir opolnomočenja. O pomenu pridobivanja informacij s pomočjo te mreže poroča filipinska priseljenka v naši raziskavi, ki poroča, da je večino potrebnih informacij pridobila od druge Filipinke, poročene s Slovencem in preko skupine na družbenih omrežjih *Tujci v Sloveniji*, ob čemer eksplicitno izpostavlja, da potrebnih informacij ni dobila na primer na upravni enoti.⁹⁸

Ključne ovire na področju socialne integracije

Kot naslednje ključno področje lastne integracije, na katerem obstajajo ovire za integracijo, intervjuvanci izpostavljajo socialno integracijo in izgrajevanje socialnih mrež.

Socialna integracija velja za ključen vidik integracije, to pa zato, ker predstavlja instrumentalni dejavnik do bolj strukturnih vidikov integracije – do informacij o službah, stanovanjih, šolah itd. se pride preko socialne povezanosti.⁹⁹ Socialna integracija je povezana z drugimi vidiki integracije, še posebej z ekonomsko integracijo in s pridobivanjem zaposlitve – zaposlitev vodi do ustvarjanja socialne mreže in socialnega kapitala, ki sta ključna za vsa področja integracije.¹⁰⁰

Družbeni odnosi oziroma družbene vezi pomenijo občutek povezanosti, pripadnosti. Zaradi že omenjene eksistencialne razpetosti priseljencev med

⁹⁶ Prim.: Cristiano Codagnone in Stefano Kluzer, *ICT for the Social and Economic Integration of Migrants into Europe* (Seville, 2011) (dalje: Codagnone in Kluzer, *ICT for the Social and Economic Integration of Migrants into Europe*).

⁹⁷ Codagnone in Kluzer, *ICT for the Social and Economic Integration of Migrants into Europe*.

⁹⁸ Prim.: *Intervju št. 2*.

⁹⁹ Prim.: Mostafa Hosseini in Elisabeth Punzi, "Afghan Unaccompanied Refugee Minors' Understandings of Integration. An Interpretative Phenomenological Analysis", *Smith College Studies in Social Work*, 91, št. 3 (2021), str. 165-186 (dalje: Hosseini in Punzi, "Afghan Unaccompanied Refugee Minors' Understandings of Integration"); Ager in Strang, "Understanding Integration"; Bez nec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices"; Ladič, Bajt in Jalušič, "*Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije*"; Octavia Sibanda, "Social Ties and the Dynamics of Integration in the City of Johannesburg among Zimbabwe Migrants" *Journal of Sociology and Social Anthropology* 1, št. 12 (2017), str. 4757; Thomas H. Eriksen, *Ethnicity and Nationalism* (New York, 2010) (dalje: Eriksen, *Ethnicity and Nationalism*); Vermeulen in Penninx, *Immigrant Integration*.

¹⁰⁰ Prim.: Bankston, *Immigrant Network and Social Capital*, str. 26; Komac, Medvešek in Roter, *Pa mi vi povejte, kaj sem!?!?*, str. 184.

njihovo nativno družbo in kulturo ter družbo in kulturo države, v katero so se priselili, področje družbenih odnosov in družbenih vezi pri priseljenjih vključuje po eni strani ohranjanje vezi z družino in/ali drugimi ljudmi, ki delijo njihovo kulturo ali podobne kulturne vrednote, kar predstavlja osnovno bazo in temelj duševnega zdravja (o čemer eksplicitno poroča najin intervjuvanec v *Intervjuju št. 1*, ko poroča o tem, kako so ga telefonski pogovori z mamo obvarovali samomora: "*Nekajkrat sem želel storiti samomor, ampak je zazvonil telefon, klicala je moja mama.*"), po drugi strani pa je za priseljence temeljnega pomena ustvarjati vezi z lokalnim prebivalstvom.¹⁰¹ Eriksen v svoji analizi kompleksnosti socialne integracije ugotavlja, da antropološko gledano priseljenci v novi državi lahko izoblikujejo zelo različne oblike socialne integracije: nekatere skupine priseljenčev čutijo grozo pred kulturno asimilacijo ali družbeno segregacijo, za določeno skupino priseljenčev pa je lahko na primer dovolj, da je družbeno vključena v skupnost (v t. i. "*Gemeinschaft*") in ni nujno, da je integrirana v družbo (t. i. "*Gesellschaft*").¹⁰²

V raziskavi Hosseinija in Punzija afganistanski mladi begunci na Švedskem prepoznajo izreden pomen nevladnih organizacij, ki spodbujajo stike z lokalnim prebivalstvom.¹⁰³ Za posebej koristno se je izkazalo predvsem vzpostavljanje skupnih aktivnosti med priseljenci in lokalnim prebivalstvom, kot so na primer učenje, šport, prostovoljstvo, pomoč in druženje s starostniki. Pri teh aktivnostih so priseljenci usvajali jezik in hkrati spoznavali delovanje, vrednote in norme švedske družbe. Podobno ugotavljajo v slovenskem kontekstu za delovanje nevladnih organizacij skozi socialno inovativne prakse Bezneč in Gombač ter Ladič, Bajt in Jalušič.¹⁰⁴

Sibanda pa za priseljence iz Zimbabveja v Južno Afriko ugotavlja, da pri neuspešni integraciji umanjajo prav družbene vezi s prebivalstvom družbe sprejema, a v takšnih primerih priseljenci izoblikujejo svoje, drugačne načine preživetja.¹⁰⁵

Najini intervjuvanci, sploh moškega spola, sicer poročajo o slovenskih prijateljih, a menijo, vključno z ljubezenskimi priseljenci, da je socialno mrežo s Slovenci težko ustvariti zaradi distance Slovencev, ki so "*bladni*", "*sramežljivi*". Kot bolj izolirane se izkažejo ženske, kar se povezuje tudi z dejstvom, da niso

¹⁰¹ Prim.: Cheung in Phillimore, *Social Networks, Social Capital and Refugee Integration*; Ager in Strang, "Understanding Integration".

¹⁰² Eriksen, *Ethnicity and Nationalism*.

¹⁰³ Prim.: Hosseini in Punzi, "Afghan Unaccompanied Refugee Minors' Understandings of Integration. An Interpretative Phenomenological Analysis".

¹⁰⁴ Prim.: Bezneč in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices"; Ladič, Bajt in Jalušič, "*Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije*".

¹⁰⁵ Prim.: Octavia Sibanda, "Social Ties and the Dynamics of Integration in the City of Johannesburg Among Zimbabwe Migrants", *Journal of Sociology and Social Anthropology* 1, št. 1–2 (2017), str. 47–57.

zaposlene in ostajajo doma. Vsi poudarjajo, da je "spoznati nove ... še nepoznane lokalne ljudi fundamentalno". Odsotnost socialnih odnosov s Slovenci je resna ovira v poteku uspešne integracije zaradi dvojega: najprej zato, ker so družbene vezi tiste, ki omogočijo priseljencem vključitev v življenje v državi sprejema.¹⁰⁶ Drugič pa zato, ker je količina kulturnega in socialnega kapitala ciljne države ključna za uspeh na trgu dela.¹⁰⁷ Družbene vezi v kontekstu postsocialističnih držav in še posebej v slovenskem kontekstu pa so lahko videne tudi kot posebne, preživitveno ključne oblike družbenega partikularizma.¹⁰⁸ Gre za "oblikovanje majhnih, pregledno organiziranih družbenih skupin, ki imajo visoko stopnjo avtonomije /.../, med katerimi vladajo neformalni odnosi in sodelovanje članov skupine, ki je običajno ekonomsko utemeljeno (skupno delo, skupne dejavnosti, skupni interesi)", do česar pa imajo priseljenci zaradi zaprtosti teh skupin slabši dostop.¹⁰⁹

Intervjuvanci se bolj kot s Slovenci družijo med sabo, ne glede na etničnost, kar potrjuje tezo Vertovca, da se etničnost v sodobnem svetu ne kaže več kot poglobitveni princip formiranja skupin.¹¹⁰ Pripadnost ustvarja deljenje izkušenj – izoblikuje se priseljska identiteta, ki povezuje posameznike s podobnimi izkušnjami.¹¹¹ Wessendorf in Phillimore izpostavita, da so za integracijo priseljen- cev najbolj pomembna prav ključna znanstva, ki jih opredelita kot praktično in čustveno podporo, ki so običajno omejena na institucionalna okolja ali okolja civilnodružbenih organizacij, lahko pa se razvijajo v prijateljstva, ki jih v raziskavi zasledimo predvsem pri skupini oseb z mednarodno zaščito.¹¹²

Intervjuvanci izpostavljajo še, da v Sloveniji ni dogodkov, ki bi združevali Slovence s priseljenci (v obliki izmenjave uslug, možnosti za delo, druženja). Intervjuvanci se zavedajo pomena takih dogodkov. Kot pravi intervjuvanec iz Argentine:

Bilo bi dobro, da bi bilo nekaj več. In ne samo jezik, ampak da te naučijo, ti pokažejo nekaj več o kulturi, malo več o življenju nasploh tukaj. Mislim, da bi bilo

¹⁰⁶ Prim.: Bankston, *Immigrant Network and Social Capital*, str. 26.

¹⁰⁷ Prim.: Valerija Korošec, "Socialni in kulturni kapital kot dejavnika razlik v uspešnosti na trgu dela med staroselci, priseljenci in potomci priseljencev", *Zbirka delovni zvezek UMAR* 17, št. 12 (2008).

¹⁰⁸ Prim.: Vesna Godina Vuk, *Zablode postsocializma* (Ljubljana, 2014) (dalje: Godina, *Zablode postsocializma*); Martha Lampland, "The Advantages of Being Collectivized: Cooperative Farm Managers in The Postsocialist Economy.", v: *Postsocialism: Ideas, Ideologies and Practices in Eurasia*, ur. Chris M. Hann (London, 2007), str. 44–70.

¹⁰⁹ Godina, *Zablode postsocializma*, str. 235.

¹¹⁰ Prim.: Steven Vertovec, "Super-diversity and its Implications.", *Ethnic and Racial Studies* 30, št. 60 (2007), str. 1024.

¹¹¹ Prim.: Caroline B. Brettell in Carolyn F. Sargent, "Introduction: Migration, Identity, and Citizenship: Anthropological Perspectives", *American Behavioral Scientist* 50, št. 1 (2006), str. 3.

¹¹² Wessendorf in Phillimore, "New Migrants' Social Integration", str. 123–138.

to koristno. Da bi ti bolj pomagali pri pridobivanju priložnosti za delo, aktivnosti, ki bi nas povezale z ljudmi in dale izkušnje. Npr., kaj rad počenjaš? Slikaš? In tako bi se lahko tudi integriral v neko skupino, spoznal nove ljudi, bkrati bi vadil jezik. Bi govoril. To bi bilo super, pomagalo bi ...

Bez nec in Gombač¹¹³ v svojem članku predstavita inovativne socialne prakse, ki dopolnjujejo izide uradnega sistema in predstavljajo "alternativno" inkluzijsko strukturo za begunce. Takšne prakse bi bilo treba omogočiti tudi ostalim priseljencem in jih kot primere dobre prakse implementirati v državne ter evropske politike kot dolgoročno strategijo.

Ključni ovire na področju diskriminacije in biološkega ter kulturnega rasizma

Kot je razvidno iz intervjujev, imajo vsi trije intervjuvanci izkušnje z diskriminacijo s strani Slovencev. O teh izkušnjah poročajo tudi drugi intervjuvanci, vključeni v najino raziskavo, in sicer v razsežnosti od izogibanja, izločanja, socialne osamitve do verbalnega, psihičnega in fizičnega nasilja. Intervjuvanci trdijo tudi, da jih Slovenci pogosto diskriminirajo ali na osnovi spontanega etnocentrizma – povedna je ugotovitev ene od intervjuvank, da se Slovenija v odnosu do določenih neevropskih držav dojema kot "bolj razvita" (kar se v praksi ne izkaže za točno) –, po drugi strani pa so deležni diskriminacije zaradi svojega videza in neznanja slovenščine, gre torej za kulturni, jezikovni in za biološki rasizem. Intervjuvanka iz Irana pove: "*Pač, ljudje vejo pač zaradi barve kože, barve las, in sploh ko govorim, pač se sliši, da nisem Slovenka. In včasih res lahko rečem, da nisem sprejeta ...*" V primeru pretepa sina intervjuvanke, opisanega v *Intervjuju št. 3*, na katerega šola ni reagirala, pa bi lahko govorili celo o institucionalni odgovornosti šole oziroma o obliki institucionalnega rasizma.

Priseljence se tudi homogenizira (npr. priseljence z Bližnjega vzhoda) in hierarhično razvršča. Begunec iz Sirije poroča o diskriminaciji pri najemanju stanovanja, saj stanodajalci pogosto navajajo kot razloge, zakaj nočejo dati v najem stanovanj, to, da je nekdo "črn", "Sirec", "musliman". Meni, da so problem tudi medijske reprezentacije, družbena omrežja in to, da Slovenci nimajo stika s tujci in se jih zato bojijo:

In takrat, ko sem bodil na faks na FERi, so rekli: "Veš, jaz ne maram beguncev, ampak vseeno si dober, veš. Ampak nočem imeti stika." "Zakaj?" "Ja, taki so begunci." Ni

¹¹³ Prim.: Bez nec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices".

imel razloga, ampak on je že iz medijev ali od "familije" vse napolnil notri. Ampak na koncu, ko prideš pa vprašaš, zakaj, pa nimajo odgovora, nimajo razloga.

Diskriminacija se pojavlja celo v institucionaliziranem okolju, opisujejo predvsem primere z Upravne enote.

Foner in Alba trdita, da je danes pri stigmatizaciji priseljencev za Evropo značilen kulturni rasizem, za ZDA pa biološki rasizem.¹¹⁴ Verena Stolcke v evropskem kontekstu to imenuje retorika izključitve, ki temelji na ekskluzivni kulturni identiteti, tradiciji in dediščini: priseljenci iz "revnega juga" in vedno bolj "vzhoda" so videni kot nevarni tujci, ki jim manjkajo "naše" moralne in kulturne vrednote, uničili bodo "homogenost" nacije, so grožnja kulturni integriteti naroda in so zato primerni "grešni kozli" za vse naše družbeno-ekonomske težave.¹¹⁵ To novo konstrukcijo izključevanja poimenuje "kulturni fundamentalizem".¹¹⁶ Baskar pa izpostavi, da se v kulturnem rasizmu etnijam priznava kultura, ki ni višja ali nižja; tak rasizem je ahierarhičen, a obenem izključujoč, saj so razlike oziroma meje med kulturami prikazane kot "globoke in neprehodne", priseljenci se ne morejo "asimilirati" in postanejo "družbeni problem", zato bi bilo "bolje, da ostanejo doma".¹¹⁷ Na to logiko kulturnega rasizma je prvi opozoril že Adam Kuper na južnoafriškem primeru apartheida.¹¹⁸ Baskar izpostavi, da v sodobnosti ni izumrl niti biološki rasizem, ki je opazen posebej v teoriji rebiologiziranega rasizma, povezanega z razmahom genetike, posebej genomike. Vedno večje dvome imamo lahko tudi o izginotju kolonializma.¹¹⁹

Vežjak izpostavlja, da v Sloveniji za konstrukcijo "nevarnega" Drugega v obliki begunca niso potrebni navzoči begunci (smo tranzitna država s majhnim številom prosilcev za azil in tistih, ki tu ostanejo – na slovenski ravni je sicer zaznati dvig števila prosilcev za azil v letih 2015–2016, a je ta še zmeraj najnižji v EU), "nevarni" Drugi pri nas funkcionira na imaginarni ravni.¹²⁰ Gre za "strah pred begunci brez navzočega begunca", kar avtor vzporeja z antisemitizmom.¹²¹ Konstruiranje priseljencev kot Drugih je povezano z negativnim dojemanjem priseljencev s strani javnosti.¹²²

¹¹⁴ Prim.: Nancy Foner in Richard Alba, "Immigrant Religion in the U. S. and Western Europe: Bridge or Barrier to Inclusion?", *International Migration Review* 42, št. 2 (2008), str. 384.

¹¹⁵ Verena Stolcke, *New Rethorics of Exclusion in Europe* (Oxford, 1999), str. 25–26 (dalje: Stolcke, *New Rethorics of Exclusion in Europe*).

¹¹⁶ Stolcke, *New Rethorics of Exclusion in Europe*, str. 27.

¹¹⁷ Baskar, "Rasizem danes", str. 19–20.

¹¹⁸ Prim.: Adam Kuper, "South African Anthropology. An Inside Job", *Paideuma: Mitteilungen zur Kulturkunde* 45 (1999), str. 83–101.

¹¹⁹ Baskar, "Rasizem danes".

¹²⁰ Vežjak, "Antisemitizem in antiislamizem", str. 12; Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices", str. 255.

¹²¹ Vežjak, "Antisemitizem in antiislamizem", str. 12.

¹²² Lipovec Čebren in Zorn, "Kaj otežuje spoštovanje pravic migrantk_ov in begunk_cev?".

Razumevanje priseljencev v Sloveniji pa je povezano tudi s politično orientacijo govorcev: desnica zahteva zaščitno našega načina življenja in zanika obstoj begunca.¹²³ Zanj so vsi priseljenci ekonomski migranti, ki "hlepijo po našem bogastvu" in za seboj "puščajo razdejanje", "posiljujejo Evropejke" itd.¹²⁴ Levica pa izraža ogorčenje nad tem, da Evropa dopušča utopitve tisočih v Sredozemlju, zavzema se za solidarnost, odprte meje, begunce obravnava kot objekte humanitarne pomoči in ločuje migranta od "pravega" begunca, ki je še vreden sočutja.¹²⁵

Sklep

Če strnemo: intervjuvanci integracijo doživljajo kot prilagajanje, sprejemanje in učenje novega sistema, vrednot, jezika za preživetje. S strani okolice zaznavajo pritiske po enosmerni asimilaciji, ki so pogosto povezani prav z jezikom. Želeli bi si več stika z lokalnim prebivalstvom in več možnosti dejanskega povezovanja, kjer bi lahko sami dajali skupnosti. Vsi se srečujejo s podobnimi izzivi. Dejavniki integracije so zanje medsebojno kompleksno prepleteni in povezani: zdi se jim, da ne dosegajo dovolj dobre jezikovne integracije, to povezujejo s težavami na področju zaposlovanja, kjer zaposlitve pridobijo težko, če jih, so te po navadi nižjih kategorij in plačila. Jezik vidijo kot pogoj za zaposlitev, hkrati pa zaposlitev kot mesto, kjer lahko preko dostopa do socialnih stikov z lokalnim prebivalstvom dosti bolje usvajajo jezik v praksi. Socialne mreže jim pomenijo dvoje: možnost dostopa do zaposlitev in informacij, hkrati pa zaposlitvene ali izobraževalne okoliščine nudijo dostop do socialnih mrež. Ob pomanjkanju dostopa do socialnih mrež in s tem do informacij izkazujejo probleme s psihično integracijo ter pričajo o izkušnjah z diskriminacijo. Vseeno izpostavljajo – sploh skupina beguncev – lokalne programe in projekte, ki so organizirani večinoma preko nevladnih organizacij z nacionalnimi ali EU sredstvi.

Izpostavljeni problemi s strani intervjuvancev se skladajo s problemi, ki so v zvezi z integracijo priseljencev izpostavljeni v literaturi. Cukut Krilič in Bofulin menita, da se zaradi delitve priseljencev po različnih statusih spregledajo potrebe, ki so vsem enake.¹²⁶ Te potrebe so predvsem: učenje jezika, pridobivanje zaposlitve, pridobivanje različnih kvalifikacij, pridobivanje informacij o

¹²³ Žižek, *Against the Double Blackmail*, str. 19.

¹²⁴ Tadej Troha, "Kdo ali kaj je 'migrant'?", znanstveni simpozij "*Zakaj misliti 'begunsko krizo': populizem, ksenofobija in sovražni govor*", dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=K2tZcFQyFYE>, pridobljeno: 8. 3. 2016 (dalje: Troha, "Kdo ali kaj je 'migrant?'").

¹²⁵ Žižek, *Against the Double Blackmail*, str. 10; Troha, "Kdo ali kaj je 'migrant?'".

¹²⁶ Cukut Krilič in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 65.

zdravstvenem sistemu, ponudnikih namestitve ipd. Drugi avtorji opozarjajo na prelaganje migracijskih politik na civilno sfero, nevladne organizacije, zasebne ekonomske akterje, javne institucije in na manko doslednih uradnih, sistemskih rešitev na nacionalni ravni, ki se ukvarja bolj z varnostnimi vprašanji kot vsebinsko integracijo.¹²⁷

Hkrati pa ugotovitve o lastni integraciji priseljencev v Mariboru navajajo na sklep, da je v Sloveniji integracija dojeta kot formalni proces, saj priseljenci dejansko živijo segregirano, ločeni od lokalne skupnosti, ali pa se od njih pričakuje celo asimilacija.

O težavah pri poteku integracije priča tudi psihološko stanje intervjuvanec: vsi namreč poročajo o psihološkem trpljenju. Govorijo o depresiji kot posledici družbene izključenosti, občutku nekoristnosti, celo misli na samomor. Če je najboljši kazalnik učinkovitosti integracije psihološka integracija, to dejstvo kaže, da imajo intervjuvanci resne težave v procesu integracije.¹²⁸

Kljub dominantnim diskurzom, ki konstruirajo priseljence kot Druge, je treba omeniti načine sprejetosti v lokalno okolje, ki se preko bogate zgodovine antirasističnih, aktivističnih in nevladnih gibanj, ki se z delom s in za priseljence, kot so spremljanja, zagovorništvo, razvoj socialnih prostorov, raziskovanje, medijski in kulturni posegi, prostovoljstvo in politične kampanje, kažejo kot alternativa, kot točka opore.¹²⁹ Take so v mariborskem kontekstu socialne inovativne prakse nevladnih organizacij, kot so: organizacija dneva beguncev, medkulturnih živih knjižnic, Festivala migrantskega filma, tečajev kuhanja (sirijske, eritrejske kuhinje) za lokalno prebivalstvo ipd.¹³⁰ ali iskanje nadedničnih skupnih točk povezovanja. Bartulović in Kozorog pišeta o glasbenih praksah bosanskih beguncev, ki so privedle do popularizacije sevdalinke v Sloveniji, obenem pa do ustvarjanja novega, skupnega doma tako glasbenikov kot beguncev.¹³¹ Intervjuvanec, ki je Argentinec, pa pravi: *".../imam tudi srečo... Sem Argentinec, vsi to povezujejo z nogometom, tako sem v nekem smislu bolj 'zaželen', je več prostora, lahko se o nečem pogovarjamo ..."*

Vendar pa primeri omenjenih dobrih praks ne spreminjajo ključnega dejstva, da bi Slovenija potrebovala dolgoročno strategijo, ki bi na imigrante gledala kot na družbeni, ekonomski in kulturni kapital in potencial, ne pa kot na

¹²⁷ Prim.: Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices"; Ladić, Bajt in Jalušič, "Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije"; Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi".

¹²⁸ Prim.: Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 55.

¹²⁹ Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices", str. 251.

¹³⁰ Beznec in Gombač, "New Migration Policies and Innovative Practices", str. 260.

¹³¹ Alenka Bartulović in Miha Kozorog, "Making Music as Home-Making: Bosnian Refugee Music and Collaboration in post-Yugoslavic Slovenia.", *Music, Migration and Minorities* 55, št. 2 (2019), str. 155–170.

breme ali celo grožnjo.¹³² Oblikovanje takšne strategije bi pomenilo konec uveljavljenega prelaganja migracijskih politik na civilno sfero, nevladne organizacije in zasebne ekonomske akterje. To prelaganje otežuje realizacijo dolgoročnih ciljev integracije, saj je njihovo financiranje praviloma vezano na različne evropske vire, ki so omejeni s trajanjem projektov in zadovoljevanjem ciljev financerjev.¹³³ Takšno financiranje pa onemogoča dolgotrajne in kontinuirane ukrepe na področju integracije priseljencev, kar ima negativne posledice za proces integracije priseljencev v praksi.

Vrečer pa v zvezi z oblikovanjem učinkovite politike integracije priseljencev v Sloveniji opozarja na še eno dejstvo: da namreč do integracije običajno ne pride, če javnost nanjo ni pripravljena, ta nepripravljenost pa vpliva na oblikovanje migracijske politike in politike integracije po logiki, da politiki želijo biti predvsem izvoljeni in se za integracijske ukrepe ne odločijo, če to škodi njihovi izvolitvi.¹³⁴

Vendar pa reševanje problemov priseljencev ne zahteva le sprememb v slovenski družbi, ampak širše. Kot izpostavlja Žižek, leži rešitev tega, kaj "storiti z več kot sto tisoč ljudmi, ki v obupanem begu pred vojno in lakoto čakajo na afriškem severu ali na obalah Sirije ter skušajo prečkati Sredozemsko morje, da bi našli zatočišče v Evropi" – sploh v luči že občutnih podnebnih sprememb, ki smo jim priča –, v korenitih svetovnih družbenih spremembah, torej v takšni rekonstrukciji globalnega ustroja sveta, ki ljudi ne bi več silil v množične migracije in obenem omogočal dostojno preživetje vsem.¹³⁵

¹³² Prim.: Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 59.

¹³³ Prim.: Cukut Krilić in Bofulin, "Migranti in dostop do informacij", str. 66.

¹³⁴ Prim.: Vrečer, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi", str. 59.

¹³⁵ Žižek, *Against the Double Blackmail*, str. 10.

Mojca Marič and Vesna V. Godina

**ABOUT OBSTACLES IN THE INTEGRATION PROCESS OF IMMIGRANTS
IN MARIBOR: AN EMIC POINT OF VIEW**

SUMMARY

In the article, a critical analysis of obstacles connected with the integration of immigrants in Maribor is conducted based on data gathered through anthropological fieldwork research, in which participant observation and semi-structured interviews were used. Fieldwork research has been carried out among different types of immigrants in Maribor – refugees, political migrants, economic migrants, love migrants – from 2015 till 2025. In the text, three semi-structured interviews are presented in detail, accompanied by data collected in other semi-structured interviews and participant observation.

Based on this data, a critical analysis of integration process and some of the most important obstacles in the integration of immigrants in Maribor has been conducted. Such analysis can be a useful basis for understanding not only the position of immigrants in Maribor, Slovenia, but also for the creation and implementation of productive solutions to obstacles in the integration process of immigrants in Maribor.

In this article, special attention is devoted to some of the most important obstacles in the integration process, as defined by immigrants themselves (emic perspective). All participants in the research had a clear picture of the most important obstacles that prevent them from integrating successfully into Slovene society. Despite very different individual histories, different societies from which they immigrated to Slovenia, and very different reasons for migration, they all described the same obstacles that prevent successful integration into Slovene society. These obstacles relate to linguistic integration, economic integration, social integration, access to information, discrimination, and both biological and cultural racism.

Regarding linguistic integration, all participants in the research reported serious problems in mastering the Slovene language, partially because the Slovene language is very difficult and its grammar very complicated, and partially because language learning for immigrants is not adequately organised. Participant in the research described as the most important obstacles the fact that language courses are too short, that they waited to be accepted into a course for even a year or more, course schedules, insufficient and centralised language courses, mixing non-Slavic and Slavic speakers in the same groups without proper differentiation, dialectal language use, and the fact that some teachers

are not aware that learning a language always also means learning a culture. They do not connect learning the Slovene language with information about Slovene culture and society. One of the most important obstacles described by participants was that they cannot practise language in everyday life, partially because they are unemployed and live isolated in their flats, and partially because they do not have Slovene friends and there are no organised opportunities to socialise with Slovenes.

Language barriers are also related to employment, which is either difficult to obtain or low-skilled and often precarious. Immigrants also understand employment as an environment in which they can build social networks and develop their functional language skills, in addition to gaining financial independence. If participants in the research obtained a job, it was a job that did not correspond to their education and qualifications. Regularly, they obtained jobs with very low salaries and with (very) low social status. Participants in the research reported that the only possibility of getting a job is through informal connections (friends, other migrants, etc.). They reported illegal work and different forms of precarisation. All participants understood employment as closely connected with language: they could not get a job because they did not know the Slovene language (well enough), and they understood a job as a very important opportunity to learn the Slovene language.

Regarding social integration, participants in the research described the lack of social networks, especially with Slovenes, as the most important obstacle. Building social networks with Slovenes is seen as crucial for functioning in society and accessing information, which they perceive as limited. Only a few of them have Slovene friends. All described Slovenes as polite but distant, even cold. They have social relations mainly with other immigrants, especially with those from their own native societies.

Participants in the research also reported serious obstacles regarding access to information necessary for organising their everyday life in Slovenia. This information is not available to them in English or in their native languages, neither in formal institutions where they must carry out administrative procedures connected with their immigrant status nor on the internet. Often, clerks also cannot communicate with them in English. They received necessary information mostly from other immigrants, which can also lead to misinformation.

All participants in the research reported experiences of discrimination and different forms of racism. They regularly connected discrimination with the inability to get job, with discrimination in social relations, and with different social practices directed at them by Slovenes (e.g., Slovenes not wanting to communicate with them or sit next to them). Regarding cultural racism, its main mechanism is the immigrants' insufficient command of the Slovene language. Participants reported experiences with cultural racism in formal institu-

tions, the health system, and in the inability to obtain employment. However, all of them also reported experiences with biological racism – for example, Slovenes not wanting to socialise with them because of the colour of their skin, the colour of their hair, etc.

The results of the research confirmed the existence of several obstacles in the integration of immigrants in Maribor. Immigrants in Maribor are enthusiastic about integrating into Slovene society. They understood integration as inclusion and adaptation, retaining their respective native foundations and adding new cultural elements. However, in practice, they often experience discrimination and pressure to assimilate.

The psychological state of the participants in the research also testifies to the failure of integration. All participants reported depression and other forms of (severe) psychological suffering due to social exclusion and segregation. Some described enduring long-term psychological suffering, with several expressing a desire to leave Slovenia, and a few reporting thoughts of suicide because of their ongoing marginalisation.

VIRI IN LITERATURA

- American Anthropological Association, *Code of Ethics of the American Anthropological Association* 2009, dostopno na: <http://s3.amazonaws.com/rdcms-aaa/files/production/public/FileDownloads/pdfs/issues/policy-advocacy/upload/AAA-Ethics-Code-2009.pdf>, pridobljeno: 16. 1. 2024.
- Association of Social Anthropologist, *Ethical Guidelines for Good Research Practice*, 2020, dostopno na: <https://www.theasa.org/ethics/guidelines.shtml>, pridobljeno: 16. 1. 2024.
- Australian Anthropological Society: AAS, *Code of Ethics*, 2012, dostopno na: https://www.aas.asn.au/content.aspx?page_id=22andclub_id=143481andmodule_id=395252, pridobljeno: 16. 1. 2024.
- Australian Institute of Aboriginal and Torres Straits Islander Studies: AIATSIS, *Code of Ethics for Aboriginal and Torres Straits Islander Research*, 2020, dostopno na: <https://aiatsis.gov.au/sites/default/files/2020-10/aiatsis-code-ethics.pdf>, pridobljeno: 16. 1. 2024.
- Council of Europe, *Oblike jezikovne integracije*, b. n. l., dostopno na: <https://www.coe.int/sl/web/lang-migrants/forms-of-linguistic-integration>, pridobljeno: 18. 6. 2023.
- Mladina*, "Ko načelne in pogumne rešitve pokleknejo pod pritiski demagoških interpretacij in groženj pred referendummi – Javno pismo – Odziv na izjavo Komisije za slovenski jezik v javnosti pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti", 7. 3. 2024, dostopno na: https://www.mladina.si/231267/ko-nacelne-in-pogumne-resitve-pokleknejo-pod-pritiski-demagoskih-interpretacij-in-grozenj-z-referend/?fbclid=IwAR2uU73_OWpRf8XqqL9KrU7qKWwH-3C3Re3_k_FhL0e-M29AcyTocDO1H9fE, pridobljeno: 15. 3. 2024.
- Troha, Tadej**, "Kdo ali kaj je 'migrant'?", *Znanstveni simpozij "Zakaj misliti 'begunsko krizo': populizem, ksenofobija in sovražni govor"*, 8. 3. 2016, dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=K2tZcFQyFYE>, pridobljeno: 5. 5. 2023.

-
- Abraham, Martin in Nataša Nišič**, "A Simple Mobility Gamefor Couples' Migration Decisions and Some Quasi-Experimental Evidence", *Rationality and Society* 24, št. 2 (2012), str. 168–197.
- Ager, Alastair in Alison Strang**, "Understanding Integration: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies* 21, št. 2 (2018), str. 166–191.
- Bajt, Veronika**, "Anti-Immigration Hate Speech in Slovenia" v: Kogovšek Šalamon, Neža in Bajt, Veronika (ur.), *Razor-Wired: Reflection on Migration Movements through Slovenia in 2015* (Ljubljana, 2015), str. 51–61.

- Bajt, Veronika in Mojca Frelj,** "Empoderamiento a través de la migración: Narrativas de la integración exitosa de mujeres inmigrantes en Eslovenia", *Cuestiones Pedagógicas. Revista De Ciencias De La Educación* 1, št. 31 (2022), str. 57–76.
- Bankston, Carl L.,** *Immigrant Networks and Social Capital* (Cambridge, 2014).
- Barfield, Thomas,** *The Dictionary of Anthropology* (Oxford, 1999).
- Baskar, Bojan,** "Rasizem danes", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 62, št. 2 (2022), str. 19–33.
- Bartulović, Alenka in Miha Kozorog,** "Making Music as Home-Making: Bosnian Refugee Music and Collaboration in post-Yugoslavic Slovenia", *Music, Migration and Minorities* 55, št. 2 (2019), str. 155–170.
- Beznec, Barbara in Jure Gombač,** "New Migration Policies and Innovative Practices: Slovenia Between Bordering and Inclusion", *Innovation: the European Journal of Social Science Research* 36, št. 2 (2023), str. 250–265.
- Brettell, Caroline B. in Carolyn F. Sargent,** "Introduction: Migration, Identity, and Citizenship: Anthropological Perspectives", *American Behavioral Scientist* 50, št. 1, (2006), str. 3–8.
- Brettell, Caroline B.,** "Anthropology, Migration, and Comparative Consciousness", *New Literary History* 40, št. 3 (2009), str. 649–671.
- Brettell, Caroline, B.,** "Marriage and Migration", *Annual Review of Anthropology* 46 (2017), str. 81–97.
- Castañeda, Heide,** "Anthropological Approaches to Migration and Health", v: Singer, Merrill, in Erickson, Pamela I. (ur.), *A Companion to Medical Anthropology* (New York–West Sussex–Oxford, 2022), str. 230–245.
- Castles, Stephen, Maja Korac, Ellie Vasta in Steven Vertovec,** "Integration: Mapping the Field" (London, 2002).
- Castles, Stephen in Mark. J. Miller,** *The Age of Migration: International Movements in the Modern World* (London, 2003).
- Cheung, Sin Yi in Jenny Phillimore,** *Social Networks, Social Capital and Refugee Integration* (Birmingham, 2013).
- Codagnone, Cristiano in Stefano Kluzer,** *ICT for the Social and Economic Integration of Migrants into Europe* (Seville, 2011).
- Crawley, Heaven in Dimitris Skleparis,** "Refugees, Migrants, Neither, Both: Categorical Fetishism and the Politics of Bounding in Europe's 'Migration Crisis'", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44, št. 1 (2018), str. 48–64.
- Cukut Krilič, Sanja in Martina Bofulin,** "Migranti in dostop do informacij: Vloga novih tehnologij v procesu integracije v Podonavju in širše", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 59, št. 2 (2019), str. 60–70.
- Cukut Krilič, Sanja in Duška Knežević Hočvar,** "Strukturne ranljivosti delavcev migrantov v kmetijstvu", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 62, št. 2 (2022), str. 70–80.
- D'Aoust, Anne-Marie,** "In the Name of Love: Marriage Migration, Governmentality,

- and Technologies of Love", *International Political Sociology* 7, št. 3 (2013), str. 258–274.
- Doupona Horvat, Marjeta, Jef Verschueren in Igor Ž. Žagar**, *Pragmatika legitimizacije* (Ljubljana, 1998).
- Eriksen, Thomas Hylland**, *Majbni kraji, velike teme* (Maribor, 2009).
- Eriksen, Thomas Hylland**, *Ethnicity and Nationalism* (New York, 2010).
- Erlinghagen, Marcel**, "Love in Motion: Migration Patterns of Internationally Mobile Couples", *Population, Space and Place* 27, št. 2 (2020), str. 1–16.
- Esser, Hartmund**, "Migration, Language, and Integration", *AKI-Forschungsbilanz* 4 (Berlin, 2006).
- Favell, Adrian**, "Immigration, Integration and Citizenship: Elements of a New Political Demography", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 48, št. 1 (2022), str. 3–32.
- Fedyuk, Olena in Violetta Zentai**, "The Interview in Migration Studies: A Step towards a Dialogue and Knowledge Co-production?", v: Zapata-Barrero, Ricard in Yalaz, Evren (ur.), *Qualitative Research in European Migration Studies* (Springer Open, 2018), str. 171–188.
- Foner, Nancy in Richard Alba**, "Immigrant Religion in the U. S. and Western Europe: Bridge or Barrier to Inclusion?", *International Migration Review* 42, št. 2 (2008), str. 360–392.
- Godina Golija, Maja**, "Nemški priseljenci v Mariboru: materialne sledi bivanja in ustvarjanja", *Etnolog* 26, št. 76 (2016), str. 65–80.
- Godina V., Vesna**, *Zablode postsocializma* (Ljubljana, 2014).
- Godina V., Vesna**, "Professional Ethics in Social and Cultural Anthropology", v: C. Poff, D. in Michalos, A. C. (ur.), *Encyclopedia of Business and Professional Ethics* (London, 2022).
- Guo, Shibao in Yan Guo**, "Immigration, Integration and Welcoming Communities: Neighbourhood-based Initiative to Facilitate the Integration of Newcomers in Calgary", *Canadian Ethnic Studies* 48, št. 3 (2016), str. 45–67.
- Hart, Christopher**, *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science* (Basingstoke, 2010).
- Horvat, Uroš**, "Razvoj prebivalstva v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2002", *Revija za geografijo* 1, št. 1 (2006), str. 41–62.
- Hosseini, Mostafa in Elisabeth Punzi**, "Afghan Unaccompanied Refugee Minors' Understandings of Integration. An Interpretative Phenomenological Analysis", *Smith College Studies in Social Work*, 91, št. 3 (2021), str. 165–186.
- Hynie, Michaela**, "The Social Determinants of Refugee Mental Health in the Post-Migration Context: A Critical Review", *The Canadian Journal of Psychiatry* 63, št. 5 (2018), str. 297–303.
- Ibrahim, Maggie**, "The Securitization of Migration.", *International Migration* 43, št. 5 (2005), 163–187.
- Ingold, Tim**, "What is Culture?" v: Ingold, Tim (ur.), *Companion Encyclopedia of Anthro-*

pology (New York, 2005), str. 329–349.

- Jazbinšek, Simona Jazbinšek in Tina Palaič**, "Zdravje – človekova pravica? Prosilke in prosilci za mednarodno zaščito", *Časopis za kritiko znanosti* 37, št. 238 (2009), str. 154–162.
- Jenuš, Gregor**, *Ko je Maribor postal slovenski: iz zgodovine nemško-slovenskih odnosov v Mariboru od konca 19. stoletja in v prevratni dobi* (Maribor, 2011).
- Jug Došler, Anita**, "Podpora priseljencem pri učenju jezika na delovnem mestu: izzivi za organizacije", *Dve domovini*, št. 57 (2023), str. 109–126.
- Južnič, Stane**, *Politična kultura* (Maribor, 1989).
- Khosravinik, Majid**, *British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006* (Lancaster, 2018).
- Klarenbeek, Lea M.**, "Reconceptualising 'Integration as a Two-Way Process'", *Migration Studies* 9, št. 3 (2021), str. 902–921.
- Klinar, Peter**, "Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi, prva knjiga", v Toš, Niko (ur.), *Sociologija in teorija mednarodnih migracij* (Ljubljana, 1974/2023), str. 111–381.
- Komac, Miran, Mojca Medvešek in Petra Roter**, *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!? Študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana* (Ljubljana, 2007).
- Komac, Miran (ur.)**, *Priseljenci. Študija o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo* (Ljubljana, 2007).
- Korošec, Valerija**, "Socialni in kulturni kapital kot dejavnika razlik v uspešnosti na trgu dela med staroselci, priseljenci in potomci priseljencev", *Zbirka delovni zvezek UMAR* 17, št. 12 (2008).
- Koser, Khalid**, *Mednarodne migracije* (Ljubljana, 2017).
- Krobat, Katarina**, *Begunska kriza in azilna politika Republike Slovenije*. Magistrsko delo (Ljubljana, 2018).
- Kuper, Adam**, "South African Anthropology. An Inside Job", *Paideuma: Mitteilungen zur Kulturkunde* 45 (1999), str. 83–101.
- Kwasi Kutor, Godwin Arku in Elmond Bandauako**, "Instead of 'Writing Against' and Discarding 'Immigrants' Integration, Why not Reconceptualize Integration as a Wicked Concept", *Comparative Migration Studies* 11, št. 9 (2023), str. 1–16.
- Ladič, Maja, Veronika Bajt in Vlasta Jalušič**, Nacionalni mehanizmi za evalvacijo integracije: Slovenija: poročilo za leto 2018 (Ljubljana, 2020).
- Lampland, Martha**, "The Advantages of Being Collectivized: Cooperative Farm Managers in The Postsocialist Economy" v: Hann, Chris M. (ur.), *Postsocialism: Ideas, Ideologies and Practices in Eurasia* (London, 2007), str. 44–70.
- Lipovec Čebtron, Uršula**, "Jezikovne in kulturne ovire v zdravstvenih ustanovah", v: Huber, Ivanka, Čebtron Lipovec, Uršula in Pistotnik Vertovec, Sara (ur.), *Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji: kvalitativna raziskava v 25 okoljih* (Ljubljana, 2020), str. 120–141.

- Lipovec Čebtron, Uršula**, "Language as a Trigger for Racism: Language Barriers at Healthcare Institutions in Slovenia", *Social Sciences* 10, št. 4 (2021), str. 1–17.
- Lipovec Čebtron, Uršula in Jelka Zorn**, "Kaj otežuje spoštovanje pravic migrantk_ ov in begunk_ cev?" v: Bardutzky, Samo (ur.), *Uvod v pravo migracij in mednarodne zaščite* (Ljubljana, 2023), str. 27–40.
- Mai, Nicola in Russell King**, "Love, Sexuality and Migration: Mapping the Issue(s)", *Mobilities* 4/, št. 3 (2009), str. 295–307.
- Malinowski, Bronislaw**, "The Problem of Meaning in Primitive Languages" v: Ogden, Charles Kay in Armstrong Richards, Ivor (ur.), *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism* (New York, 1923), str. 296–336.
- Malinowski, Bronislaw**, *Argonauts of Western Pacific* (London, 1992).
- Marič, Mojca**, "Kritična analiza slovenskega medijskega diskurza: pojma *migrant in begunec*" v: Mrvič, Rok (ur.), *Migracije v slovanskem prostoru v 20. in 21. stoletju; 7. mednarodno srečanje mladib humanistov* (Ljubljana, 2019), str. 27–45.
- Marič, Mojca**, "Kdaj bo čas, da postanemo državljani sveta?", v: *Port of Dreamers* (Maribor, 2021), str. 160–189.
- McKowen, Kelly in John Borneman**, "Digesting Difference: Migrants, Refugees, and Incorporation in Europe", v: McKowen, Kelly in Borneman, John (ur.), *Digesting Difference, Migrant Incorporation and Mutual Belonging in Europe* (Cham, 2020), str. 1–27
- Mlekuž, Jernej**, *ABC migracij* (Ljubljana, 2011).
- Morris, Mike A.**, *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology* (Oxford, 2012).
- Olwig, Karen Fog**, "Global Places and Place Identities – Lessons from Caribbean Research", v: Thomas H. Eriksen (ur.), *Globalisation: Studies in Anthropology* (London, 2003), str. 58–78.
- Penninx, Rinus in Blanca Garcés-Mascareñas**, "The Concept of Integration as An Analytical Tool and As a Policy Concept", v: Garcés-Mascareñas, Blanca in Penninx, Rinus (ur.), *Integration processes and policies in Europe* (Springer, 2016), str. 11–29.
- Pananakhonsab, Wilasinee**, "Migration for Love? Love and Intimacy in Marriage Migration Process", *Emotion, Space and Society* 31 (2019), str. 86–92.
- Pirih Svetina, Nataša**, *Slovensčina kot tuji jezik* (Domžale, 2005).
- Portes, Alejandro in Min Zhou**, "The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants", *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 530, str. 74–96.
- Potočnik, Dragan**, "Primorski Slovenci v Mariboru 1918–1941", *Annales* 21, št. 1 (2011), str. 55–70.
- Rapport, Nigel**, *Social and Cultural Anthropology. The Key Concepts* (London, New York, 2014).
- Repič, Jaka**, "Migracijske zadrege Evropske unije", *Glasnik Slovenskega etnološkega*

- društva* 49, št. 3–4 (2008), str. 45–51.
- Robinson, Cedric J.**, *Black Marxism: The Making of the Black Radical Tradition* (London, 1983).
- Rytter, Mikkel**, "Writing Against Integration: Danish Imaginaries of Culture, Race and Belonging", *Ethnos: Journal of Anthropology* 84, št. 4 (2018), str. 678–697.
- Sapir, Edward**, "Language" v: Blount, Ben G. (ur.), *Language, Culture, and Society: A Book of Readings* (Illinois, 1995), str. 43–63.
- Sedmak, Mateja, Fernando Hernández-Hernández, Juana M. Sancho-Gil in Barbara Gornik (ur.)**, *Migrant Children's Integration and Education in Europe: Approaches, Methodologies and Policies* (Barcelona, 2021).
- Sibanda, Octavia**, "Social Ties and the Dynamics of Integration in the City of Johannesburg among Zimbabwe Migrants", *Journal of Sociology and Social Anthropology* 1, št. 1–2 (2017), str. 47–57.
- Spencer, Sarah in Katharine Charsley**, "Reframing 'Integration': Acknowledging and Addressing Five Core Critiques", *Comparative Migration Studies* 18, št. 9 (2021), str. 1–22.
- Stolcke, Verena**, *New Rhetorics of Exclusion in Europe* (Oxford, 1999), str. 25–35.
- Vermeulen, Hans in Rinus Penninx**, *Immigrant Integration: The Dutch Case* (Amsterdam, 2000).
- Vertovec, Steven**, "Super-diversity and its Implications", *Ethnic and Racial Studies* 60, št. 30 (2007), str. 1024–1054.
- Vertovec, Steven**, "Considering the Work of 'Integration'", v: *MMG Working Paper 20-04* (2020).
- Vežjak, Boris**, "Antisemitizem in antiislamizem: o nekaterih jezikovnih podobnostih med njima v javnem diskurzu", v: Mrvič, Rok (ur.), *Migracije v slovanskem prostoru v 20. in 21. stoletju; 7. mednarodno srečanje mladih humanistov* (Ljubljana, 2019), str. 7–27.
- Vezovnik, Andreja**, "Securitizing Migration in Slovenia", *Journal of Immigrant & Refugee Studies* 16, št. 1–2 (2018), str. 39–56.
- Vončina, Brigita in Nina Marin**, "What Issues do Refugees Face in Integrating Into Labour Markets? Evidence from Slovenia", *Transfer* 25, št. 1 (2019), str. 101–112.
- Vrečer, Natalija**, "Integracija prisilnih priseljencev v Jugovzhodni Evropi: ovire in priporočila", *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 49, št. 1–2 (2009), str. 54–60.
- Wessendorf, Susanne in Jenny Phillimore**, "New Migrants' Social Integration, Embedding and Emplacement in Superdiverse Contexts", *Sociology* 53, št. 1 (2018), str. 123–138.
- Žižek, Slavoj**, *Against the Double Blackmail: Refugees, Terror and Other Troubles with the Neighbours* (London, 2017).